

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

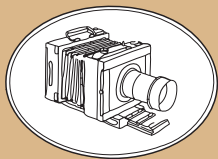
Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

BOKSKAMERAETS HISTORIE

Dansk Fotohistorisk Selskab

Indhold

3

Bokskameraets Historie

Del 1

Lars Schönberg-Hemme

15

JPA 239

Hvad man kan finde i den Blå Avis

18

Skygebilleder

Fra H.C. Andersen til Hermann Krone

Klaus-Eckard Riess

25

Den første fotografiske landskabsudflugt

gennem det Sachsisk-Böhmisk Schweiz i 1853

Hermann Krone

Oversat fra tysk: Hans Christian Fink

30

KØBENHAVNS BYMUSEUM

Visuelle københavnerfortællinger fra stålskabet

Nina Hviid Jørgensen & Martha Haarløv

36

BILLEDGRUPPEN

Gerhard Ryding

39

BOG & Udstillingsomtale

Flemming Berendt

43

DIT & DAT

Foreningsmeddelelser, anvisnings- og orienteringsnyt

49

MØDERÆKKEN

Layout & redaktion: Flemming Berendt

Forside: Fotosamler Werner Umstätter præsenterede i 1983 medlemmer af DFS sine museumsplaner hvor Indgangen skulle være et kæmpe bokskamera. Nu er det blevet en realitet, her præsenteret af hans barnebarn.

Bokskameraets Historie

Del 1

Lars Schönberg-Hemme

Først en definition:

Et typisk bokskamera er en meget firkantet rektangulær kasse beklædt med sort kunstlæder eller sort stof. Kabinetmaterialet under beklædningen er metalblik, men kan på ældre modeller være pap. Den indre konstruktion er af metal. Næsten intet rager ud fra kabinettet, en vrider til filmfremføring og en knap eller meget lille vrider til at åbne kameraet med. Ovenpå er der et bærehåndtag.

Objektivet i den ene ende af kassen rager ikke ud. Det er i regelen forsænket og har en meget beskednen lysstyrke, f.eks. bl.11, og det kan ikke afstandsindstilles. Heller ikke søgeren rager ud, eller rettere søgerne; for der er to. Søgerobjektiverne er placeret på frontsiden over objektivet som to små runde glugger i hvert sit hjørne. De retvinklede sø-

gerokularer sidder på henholdsvis den smalle og den brede langside, på ældre modeller i form af en matskive, på yngre af en let hvælvet klarskive. I begge udformninger er der tale om en spejlrefleks-søger. Den sidste kaldes populært en brillantsøger. Søgebilledet er sideforkert, fordi der ikke er noget pentagonprisme.

Lukkeren er af den allerenkleste slags og det lille udløserhåndtag rager naturligvis en smule ud. Der er kun én lukkertid, men på finere bokskameraer muligvis også en b-indstilling.

Negativmaterialet er mellemformat rullefilm, typisk 120. Billedformatet er 6x9. Hvor mange billeder man har taget, kan aflæses gennem et lille rundt vindue med rødt glas.

Formatet 6x9 må siges at være uhyre praktisk. Det er stort nok til at kunne kontaktkopieres, og de færdige billeder har en størrelse som passer godt til familiealbummet. Forstørrelser af billeder fra et bokskamera er normalt ikke nogen god idé, i hvert fald ikke hvis man lægger vægt på, at aftrykkene ser skarpe ud.

Formatet 6x9 er også praktisk, fordi der kun er 8 billeder på en 120 film. Den filmtype er lanceret i 1901 netop til bokskamera

Ovenstående beskrivelse viser tilbage til min barndom i sidste halvdel af fyrrerne og første halvdel af halvtredserne. Min mor fotograferede ganske vist ikke, og min far var professionel fotograf og betjente sig absolut ikke af bokskameraer. Men som barn er jeg kommet vidt omkring i Danmark hos venner og bekendte, og hos dem har jeg oplevet »kasseapparatet« rigtigt mange gange. Beskrivelsen viser tilbage til de eksemplarer, jeg har mødt dengang. Sandsynligvis har de fleste af dem været førkrigsmodeller af tysk fabrikat. Men der kan sagtens have været udgaver af det amerikanske Kodak Brownie fra trediverne iblandt. De passer lige så fint til beskrivelsen. Set med en ukyndigs øjne som mine, har de lignet hinanden til forveksling.

Kasseapparat

Boks betyder kasse, og kasseapparat er den betegnelse jeg har mødt som barn - ikke bokskamera. Der ligger ikke noget nedvurderende i ordet kasseapparat, ikke så vidt jeg har opfattet. Men alle har naturligvis været klar over, at der er tale om et meget enkelt kamera til en rimelig penge og med en betjening, som alle har kunnet finde ud af.

Her tænker jeg kun på optagelsen og på ilægning og udtagning af film. Fremkaldelse og kopiering har langt de fleste overladt til et fotografisk firma. Men selv for dem der har haft mod på dét, har opgaven været overkommelig.

I dag bruges ordet kasseapparat ikke mere. Det er simpelthen ikke noget, man kender fra sin hverdag. Desuden kan ordet forveksles med et apparat man

kommer i berøring med i enhver butik, når varerne skal betales. Og det er jo noget ganske andet.

Boxkamera og box camera er den henholdsvis tyske og engelske betegnelse, og det er i dag også det gængse navn i Danmark for en nu historisk kameratype.

Kameraets historie begynder med en boks

Ret beset er bokskameraet historisk set meget gammelt. Hvis vi definerer det som en kasse med et objektiv i en ene ende og en indvendig flade i den anden, hvor billedet kan dannes skarpt, falder camera obscura inden for definitionen. Camera obscura har været kendt siden oldtiden og er beskrevet af bl.a. Aristoteles (384-332 f.kr.). Dengang og i mange efterfølgende århundreder har det været en meget stor kasse, hvor et menneske har kunnet tage plads. Der har ikke været noget objektiv, men kun et lille hul.

Engelsk camera obscura, 1830

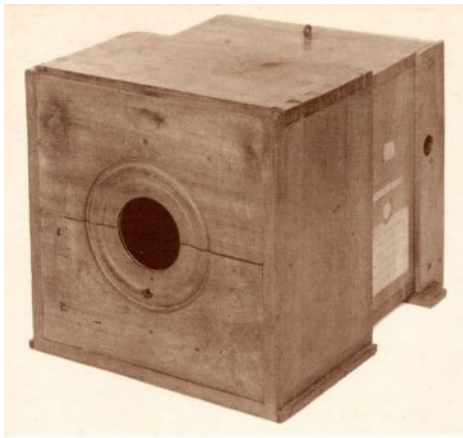
Girolamo Cardano er den første, der forsyner cameraet med en linse (konveks på begge sider). Det sker i 1550.

Johann Zahn formår i 1685, bl.a. ved hjælp af optik, at gøre camera obscura meget mindre. Nu er det ikke et rum, men en ret lille kasse. Det ligner et rigtigt bokskamera. Det, der så ikke er i overensstemmelse med definitionen, er at han også benytter et skråtstillet spejl - og desuden den kendsgerning, at billedet ikke kan fikseres på anden måde end ved at tegne det af.

Det fotografiske bokskamera

Det første kamera, der virkelig falder ind under definitionen på et bokskamera, er fremstillet af den franske kemiker Joseph Nicéphore Niépce, bosat i

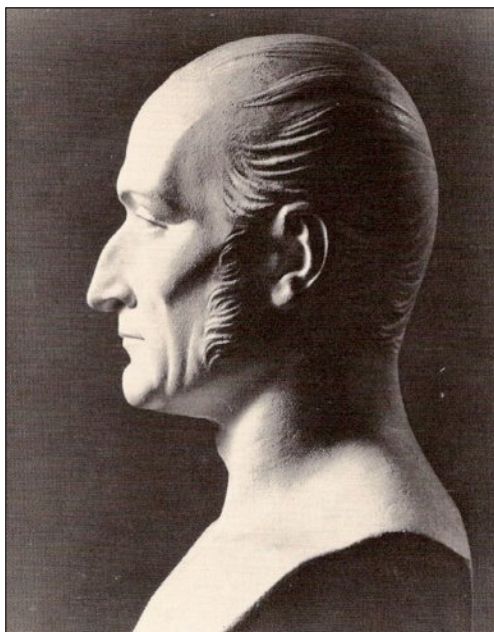
Bourgogne. For første gang lykkes det i 1826 at fiksere et billede på en tinplade overgydet med en hinde af et tjærestof - optaget i en firkantet træ-kasse med et enlinset objektiv. Billedet er gengivet i formodentlig alle lærebøger om fotografiens historie.

Niépce kamera 30,5x31,5x18,5cm + udtræk18,5cm, 1820-1830

Niépce og Daguerre

Niépce dør 1833 inden fikseringsprocessen er helt færdigudviklet og praktisk anvendelig. Det bliver hans medarbejder Louis Daguerre, der i 1839 (sammen med Niépces søn) bringer den så vidt, at den kan patenteres og bagefter sælger patentet til den franske stat, som vælger at frigive det til alverden. Samme år bliver også ordet fotografi lanceret (af den engelske astronom og kemiker John Herschel 1792-1871).

Joseph Nicéphore Niépce (1865-1833)

Louis Mandé Daguerre (1787-1851)

Niépces/Daguerres primitive bokskamera bliver nu sat i masseproduktion (og masseefterligning) og udbredt over hele Europa og resten af verden. I begyndelsen med en enkelt samlelinse (positiv miniskus, d.v.s. skalformet linse som er konkav på den ene side, konveks på den anden, og tykkest på midten) som objektiv, senere med en akromat (spred- og samlelinse kittet sammen), og endnu lidt senere med Voigtländers berømte firelinsede portrætobjektiv konstrueret af ungaren Josef Max Petzval. (1807-1891)

Daguerreotypikameraet

Daguerres kasseformede kamera fylder en del, 31x37x26,5cm og kan afstandsindstilles v.h.j.a. en indskudt matskive og ved at skyde bagvæggen frem eller tilbage efter princippet kasse inde i kasse. Bagvæggen i den bageste kasse kan åbnes, så man kan se den indskudte matskive og bagefter udskifte den med en kassette.

Daguerre's apparat 31x37x26cm

Billedformatet er ca. 16x21cm; men den dyre for sølvede kobberplade kan deles i fjerdedele. Billedet er egentlig et spejlvendt negativ, men kan, hvis man iagttager det fra den rette vinkel, opfattes som et positiv billede. Der er tale om et unikum; det

kan med den tids teknik ikke kopieres. Daguerreotopiet bliver en feber, der udbredes forbløffende hurtigt - og dermed også daguerreotopikameraet. Men allerede i begyndelsen af 1850'erne falder feberen mærkbart for helt at forsvinde omkring 1860.

Talbot

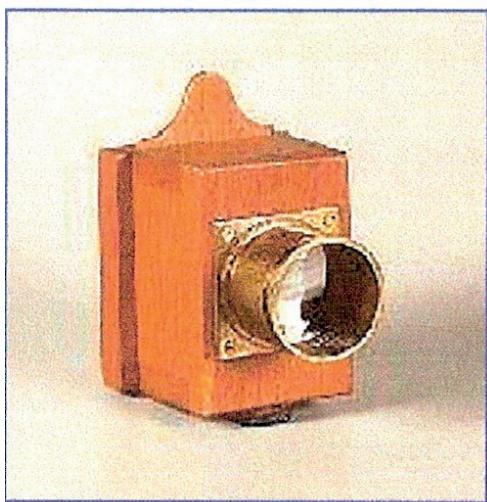
Den fotografiske proces (calotypi), som benyttes i dag (endnu da), og som er opfundet af englænderen og godsejeren William Henry Fox Talbot, tager over.

Talbots første fotografi er taget i 1834 (med et kamera obscura) og bygger på en negativ-positiv proces, hvor det enkelte billede i modsætning til daguerreotopiet kan fremstilles i lige så mange aftryk det skal være.

*Fox Talbot
(1800-1877)*

Talbots første „rigtige” kameraer er primitive bokskameraer af træ, men dog fra starten forsynet med et flerlinset objektiv. De bliver fremstillet af snedker Joseph Foden (1781-1863), som bor i landsbyen Lacock, der hører under Talbots gods i det sydvestlige England.

Fox Talbot 'Musefælden'

Tre af Fox Talbot's kameramodeller, 1835-1839>

Bokskameraet distanceres

Denne bokskameraets første glansperiode får en ende efterhånden, som den europæiske kameraindustri og de optiske værker bliver bygget op i sidste halvdel af 19. århundrede.

Tendensen er stadig højere præcision og også større billeder. Større billeder kræver større kamera. For at undgå helt uhåndterlige kameraer tages bælggen i brug. Den muliggør sammenklapning af kameraet, så selv et meget stort negativformat kan anvendes uden at kameraet fylder og vejer specielt meget. Desuden er bælgen nemmere at fokusere med end kasser, der skydes ind i hinanden. Kameraer til selv meget små formater, f.eks. 9x12, bygges op på samme måde i takt med at kamera-teknikken forfines.

Skolekamera

At teknikken forfines og negativformaterne for nogle kameraers vedkommende bliver større, betyder ikke, at den gamle kasseformede type helt forsvinder. Den fører en ydmyg tilværelse op gennem de sidste 4 årtier af 19. århundrede under betegnelser som skolekamera (analogt med skolepen) og kassekamera.

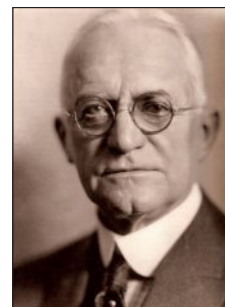
De yngre udgaver af denne type primitive kameraer kan udseendemæssigt være vanskelige at skelne fra definition i denne artikels indledning. De er fremstillet i træ, men ofte sorte og rektangulært firkantede.

De har ikke brillantsøger, men en enkel udtrækkelig rammesøger med sigtekorn, de har udvendig lukkerdåse med meniskusobjektiv, og de er ikke beregnet til rullefilm, men til plader.

Tyskernes kasseapparat

I Tyskland, hvor man netop bruger betegnelsen kassekamera eller kasseapparat for at kunne adskille dem fra det moderne bokskamera, udsendes der hybrider så sent som i 1915 og 1924. Især er Ernemanns model Film-K kendt for eftertiden. Den bliver kaldt forløberen for det tyske bokskamera og udsendt under første verdenskrig i 5 negativformatvarianter. Tilblivelsen sker i samarbejde med Agfa, som i 1915 udsender sine første rullefilm af konfektionen B2 (120) med flere. Ernemann Film-K er altså et rullefilmkamera, men af kunstlæderbeklædt træ og med udvendig lukkerdåse med miniskusobjektiv. Der er indbyggede spejlsøgere med matskive, til den mindste model også rammesøger. Den mest solgte variant er 6x9. Netop den får i 1923 en søstermodel, Film-U, der adskiller sig fra et bokskamera ved, at et kasseformet frontpanel med lukkerdåse og objektiv trækkes ud før optagelse. På den måde kan kameraet gøres mindre. De øvrige formater er 4x6,5, 6x6, 6,5x11, og 7,25x12,5. Det mindste format kræver A8-film (127, som i dag vistnok kun fremstilles af Efke, til de 2 største formater fremstilles ikke længere film. Selv om Film-K 6x9 er et primitivt fixfokuskamera med meniskus, kan man faktisk den dag i dag tage forbløffende skarpe billeder med det. Film-K forbliver i produktion til 1926 (hvor Ernemann indlemmes i Zeiss-Ikon).

Det er ikke tyskerne der har opfundet bokskameraet. Når historien om det moderne bokskamera skal fortælles, skal man ikke vende blikket mod Tyskland. Vi er så vant til at al moderne fototeknik er kommet derfra, at vi næsten ikke kan forestille os andet, og udviklingen i Tysklands fototekniske og fotokemiske industri op igennem den sidste halvdel af 19. århundrede har været enestående. Men det er George Eastman fra New York, USA, der har den ubestridte ære af at have udviklet bokskameraet, og også af at have været så godt som eneproducent i dets første 23 år på verdensmarkedet.

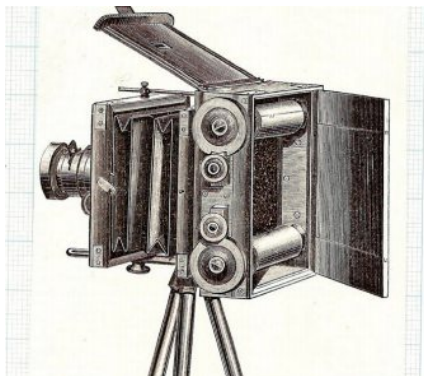
George Eastman

Eastman Dry Plate Company

George Eastman træder ind i fotografiens historie ved stiftelsen af firmaet the Eastman Dry Plate Company 1881. Han har fra starten en kompagnon, forretningsmanden Henry Alvah Strong (1838-1919), som indtager præsidentposten frem til sin død. Men som firmanavnet antyder, er det George Eastman, der er idémanden og den drivende kraft. Han opgiver sit job som bankassistent for helt at hellige sig udviklingen af gode tørplader.

Hannibal Goodwin og rullefilmen

Forudsætningen for historien om det moderne boks-kamera er rullefilmens opfindelse. Den har præsten og forstanderen for præsteseminariet i New Jersey, USA, Hannibal Goodwin (1822-1900), æren for. Han indgiver patentansøgning i 1887 for en metode til fremstilling af transparent rullefilm på celluloidbasis. Den bliver dog ikke endeligt bevilliget før i 1898.

The American Film

I de fleste opslagsværker er det George Eastman (1854-1932) der regnes for opfinderen af rullefilmen. Han udvikler i 1884 sammen med William Walker en tilsvarende metode som Goodwins og sætter den i produktion fra 1885. Men der er tale om en film på papirbasis, hvor gelatinehinden efter fremkaldelsen overføres til en glasplade efter en såkaldt strippingmetode (afskrælningsmetode). Det er Eastman der udbreder rullefilmen til alverden under det pompøse navn 'the American Film'. Patentansøgning indgives 1884. Men det skal trods alle George Eastmans fortjenester understreges at han ikke har opfundet rullefilmen på papirbasis, kun forbedret den. Rullefilm på papirbase er patenteret allerede i 1854 af J.B.Spencer og A.J.Melhuish. Og det vi i dag forstår ved en rullefilm, filmen af gennemsigtigt, bøjeligt materiale, har han heller ikke opfundet.

The Detectiv Camera

George Eastmans første kamera, som han udvikler sammen med canadieren Franklin M.Cossit, 'the Detectiv Camera', kan bruges både med plader og papirfilm. Det bliver ingen succes og fremstilles i få eksemplarer fra 1886 til 1888.

Kodak

Den gode historie begynder først med 'Kodak', et rullefilmkamera til stillbilleder, 'verdens første håndholdte kamera'.

Selve navnet Kodak har George Eastman diskuteret sig frem til sammen med sin højt elskede mor. Det skulle være et navn, som man kan sige på alle sprog, og det skulle være markant.

Kameraet introduceres i 1888 sammen med papirrullefilmen - og på en meget speciel måde.

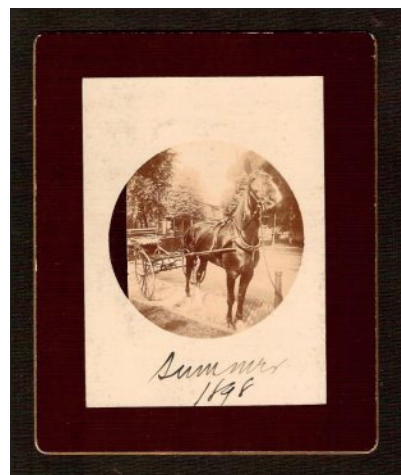

Det første Kodak, 1888

YOU PUSH THE BUTTON, WE DO THE REST

Der er tale om et enkelt - og patenteret - træ-kamera med fix-fokus. Det indeholder en rullefilm til 60 eller 100 optagelser, runde billeder med en diameter på 9cm. Det anføres at være specielt egnet til kvinder - formodentlig fordi man ikke skal tænke for at kunne bruge det. Det er i øvrigt ret påfaldende, at så godt som alle reklamer for Eastman Kodak Company de næste mange årtier kun viser kvindelige fotografer. George Eastman har øjnet et potentiale dér.

Sloganet 'You push the button, we do the rest' skal forstås helt bogstaveligt. Når fotografen har exponeret det sidste billede, sender han - eller hun - hele kameraet med posten til Rochester, New York, hvor George Eastman har til huse, og får det tilbage nogle dage senere sammen med de færdige kontaktkopier, og med en ny film i kameraet.

Prisen for kameraet er 25\$ incl. film. Det er efter datidens niveau en overkommelig, men ikke lav pris. Fremkaldelse og kopiering koster 10\$. Det er heller ikke specielt billigt, men nemt.

Henry Reichenbach

1886 har George Eastman ansat en tilsyneladende meget ung kemiker, Henry M. Reichenbach (1869-1957 (jeg kan ikke garantere for fødeåret)), som han har fået anbefalet efter henvendelse til Rochester Universitet.

Hans opgave bliver at udvikle en film på celluloid-basis. Han arbejder på opgaven i 3 år og har mange vanskeligheder undervejs. Det store problem er, hvordan man kan gyde en gelatinehinde på et bøjeligt glat materiale uden at den sprækker, rynker, bliver tåget eller grå, for tynd eller tyk, eller løsner sig. Det lykkes nogenlunde til sidst bl.a. ved at bruge træsprit som opløsningsmiddel. Bagefter følger så vanskelighederne med konfektioneringen. Materialet skal bl.a. kunne tåle at blive skåret i strimler.

Reichenbachs patent

Henry Reichenbach indgiver patentansøgning i 1889 i eget navn, men på vegne af sit firma the Eastman Dry Plate and Film Company. Det sker sidst på året, på et tidspunkt hvor den nye film har været ude i fotoforretningerne i 3 måneder - sta-

dig som før indlagt i et Kodak kamera, som er blevet lettere modificeret til den nye filmtype.

Gråt papir

Henry Reichenbach bliver en meget betroet medarbejder i det hastigt voksende firma, som for øvrigt samme år skifter navn til the Eastman Company. Det har han formodentlig kunnet blive ved med at være i mange år, hvis det ikke havde været for hans ambitioner. Han pusler med tanker om at starte for sig selv sammen med en række andre fra firmaet. Da det kommer George Eastman for øre, fyrrer han Henry Reichenbach på gråt papir i 1892.

Kodak bliver folkeeje

For George Eastman bliver både Reichenbachs film og hans eget Kodak kamera en succes ud over alle grænser. Kodak bliver folkeeje og udsendes op gennem 1890'erne i i alt 4 versioner til fabrikslavet celluloidfilm.

Successen for Kodak kameraet smitter af på selskabets navn. Det fjerde og blivende navn indregistreres i 1892: the Eastman Kodak Company. Nu er Kodak ikke blot et kamera, men navnet på hele firmaet og alle dets produkter. For de fleste op gennem hele det næste århundrede den gængse betegnelse.

Bull's Eye

Efterhånden udvides sortimentet med boksameraer af lidt anden type. Mest bemærkelsesværdigt er Bull's Eye fra firmaet Boston Camera 1892. Det er beregnet til dagslysrullefilm, som fotografen selv lægger i kameraet. Ved dagslysrullefilm forstås en film med beskyttelsespapir, som vi kender det fra vore dages 120-film. Systemet er udviklet og patenteret af Samuel N. Turner. Med til systemet hører den lille røde glug, hvorigennem man kan aflæse billednummeret på beskyttelsespapiret. Desværre er det ikke lykkedes mig at opstøve nærmere oplysninger om Samuel N. Turner

Bull's Eye, 1895

Bull's Eye sælger ikke godt, selv om det byder på flere smarte detaljer. Men George Eastman kan se mulighederne i det og køber simpelthen Boston Camera og Turnerpatentet.

Bull's Eye No.2 fra 1895 (med rød billedtællerrude) fremstilles i Eastman Kodaks navn og kan pludselig sælges.

Forbedringer af boks-konceptet

Bull's Eye rummer også en anden nyskabende detalje: Filmspolerne rykkes frem foran filmplanet. På den måde kan kameraet formindskes. Billedformatet er firkantet 9x9, med 12 optagelser på en film (filmtype 101, det første nummer i Eastman Kodaks nummersystem).

Det lille røde vindue er udviklet til ortokromatiske rullefilm. De er ikke følsomme for rødt lys. Pan-kromatisk film lanceres først i 1902. Men også efter den tid forbliver det lille vindue rødt.

En tredje bemærkelsesværdig detalje ved Bull's Eye er at det kan købes i en version fremstillet i ebonit, parallelt med den normale i træ. Ebonit er meget hårdt vulkaniseret gummi tilsat temmelig meget svovl. Det er sort og kan støbes i forme. Men det kan efterbehandles ligesom træ, bl.a. højglanspoleres og skæres til. Desuden er materialet stærkt og holdbart (det må ikke forveksles med det senere bakelit). Vulkaniseringsprocessen er opfundet i 1839 af Charles Goodyear (1800-1860) fra Connecticut, USA. Ved fremstilling af ebonit bliver opvarmningsprocessen forlænget. En lidt blødere variant kaldes vulkanit (som vi kender fra en lidt senere periode af kameraets historie som kamera-beklædning i stedet for læder eller plast).

Eastman Kodaks andre produkter

Derudover udvikler Eastman Kodak Company en række andre, lidt mere avancerede kameraer, som ikke behandles i denne artikel, fordi de ikke er boksameraer.

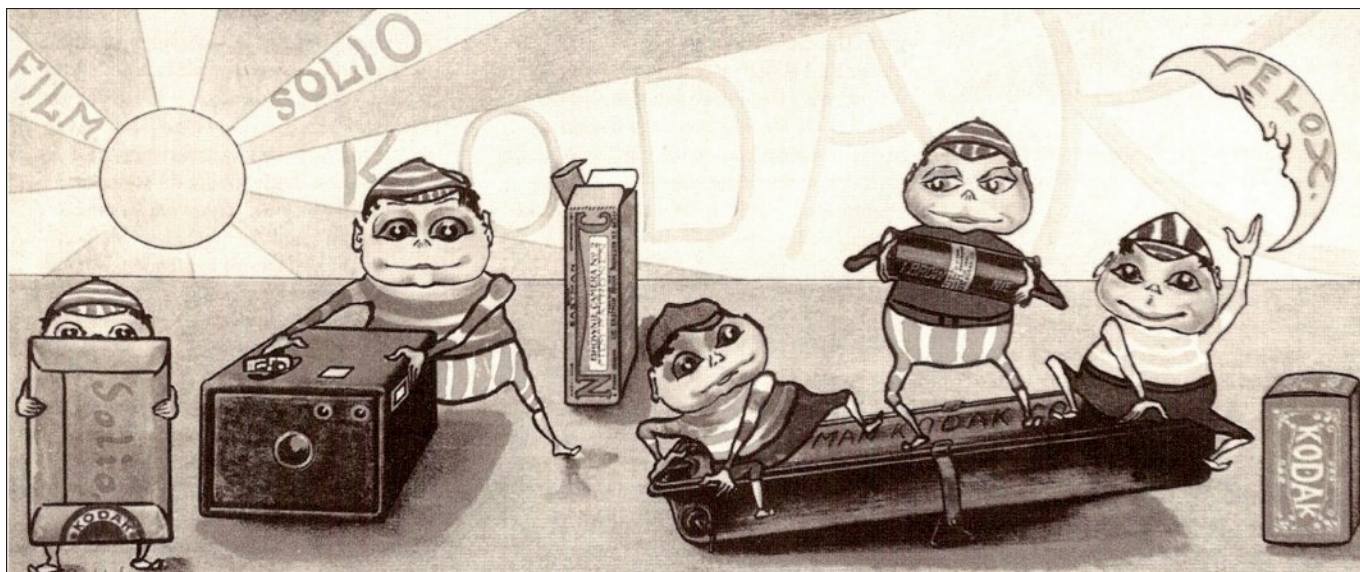
Kodak's produktionsbånd for fremstilling af bælgekameraer, 1935

Georg Eastman's kemiske laboratorium var i 1912 grundlaget for udviklingen af rullefilm til fotografisk brug

Produktionen af Kodak nr.4A var organiseret som samlebånsproduktion, 1900

Vittighedtegneren Palmer Cox blev flittigt brugt som illustratør af Georg Eastman's appel til den unge generation om brugen af bokskameraet. Den første Brownie bliver her præsenteret i år 1900

En guldgrube af de helt store bliver de levende billeder. Det kan George Eastmans film også bruges til. Fra 1888 og frem udsendes et utal af amerikanske og lidt senere også europæiske spillefilm optaget på materiale fra Eastman Company/Eastman Kodak Company og der indledes et samarbejde med multiopfinderen Thomas Edison (1847-1931), som bl.a. udvikler først Kinetoscope (1891) og dernæst Vitascope (1896).

George Eastman og multiopfinderen Thomas Alva Edison samarbejdede om udvikling af en filmfremviser som anvendte Eastman's celloidfilm

Det er også en anden historie, som ikke skal behandles her. Men den nævnes, fordi den viser hvilken fantastisk udvikling George Eastman har sat i gang, og også forklarer hvorfor firmaet bliver så stort og dominerende på det amerikanske marked såvel som det europæiske.

Brownie No.2 - det første helt ægte moderne bokskamera. Hele denne beskrivelse om George Eastman og Kodak kameraet er kun en forhistorie til udviklingen af det 'moderne' bokskamera. Det rigtige udsendes 1901, og det er også et kamera fra Eastman Kodak Company. Navnet er Brownie No.2.

Apendix

Som et lille apendix til rullefilmens historie synes jeg det skal nævnes at Hannibal Goodwin har følt sig forulempet og bestjålet af George Eastman. Da han endelig i 1898 får sin patentbeskrivelse godkendt, planlægger han, trods sin noget fremskredne alder, at udnytte sit patent. Men inden det, vil han først anlægge sag mod Eastman Kodak Company for at have fremstillet rullefilm i snart mange år efter hans recept. Det når han ikke; for han omkommer i et færdseluheld i 1900.

Hans arvinger sælger patentet til det fotografiske firma Anthony & Scovill (Ansco) som i 1905 lægger sag an mod Eastman Kodak Company. Det bliver en meget lang proces, og George Eastman engagerer sig meget stærkt i et forsvar for Henry Reichenbachs patent. I 1914 afsluttes sagen med en erstatning til Ansco på 5 mio \$.

Ansco er på dette tidspunkt ikke en del af Agfa-koncernen. Det bliver det først i 1928. ●

Forts. følger.

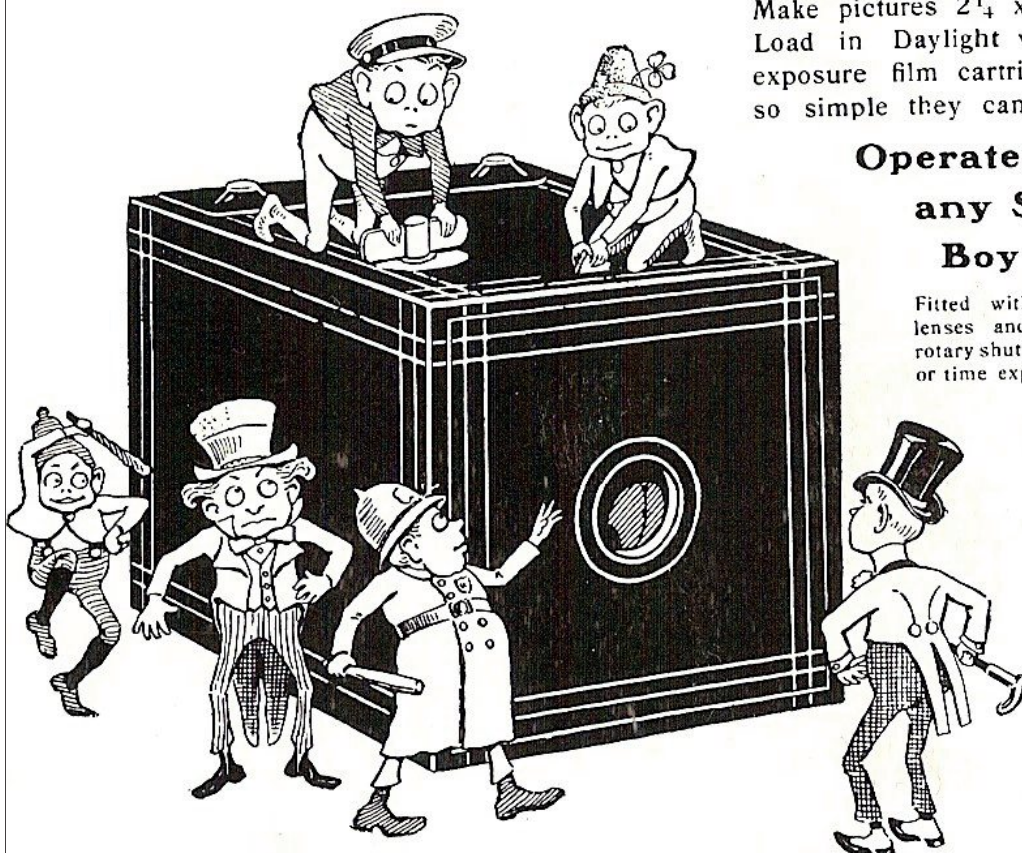
EASTMAN KODAK CO.'S BROWNIE CAMERAS \$1.00

Make pictures $2\frac{1}{4} \times 2\frac{1}{4}$ inches.
Load in Daylight with our six
exposure film cartridges and are
so simple they can be easily

**Operated by
any School
Boy or Girl.**

Fitted with fine Meniscus
lenses and our improved
rotary shutters for snap shots
or time exposures. Strongly
made, covered
with imitation
leather, have
nickeled fittings
and produce the
best results.

Forty-four page
booklet giving
full directions
for operating the
camera, together
with chapters on
"Snap-Shots,"
"Time Expos-
ures," "Flash
Lights," "Devel-
oping" and
"Printing," free
with every
instrument

Brownie Camera for $2\frac{1}{4} \times 2\frac{1}{4}$ pictures,	\$1.00
Transparent-Film Cartridge, 6 exposures, $2\frac{1}{4} \times 2\frac{1}{4}$,	.15
Paper-Film Cartridge, 6 exposures, $2\frac{1}{4} \times 2\frac{1}{4}$,	.10
Brownie Developing and Printing Outfit,	.75

The Brownie Camera Club.

Every boy and girl under sixteen years of age should join the BROWNIE CAMERA CLUB. Fifty Kodaks, valued at over \$500.00, will be given to the members of the club as prizes for the best pictures made with

the Brownie Cameras and every member of the club will be given a copy of our Photographic Art Brochure. No initiation fees or dues if you own a Brownie. Ask your dealer or write us for a Brownie Camera Club Constitution.

Send a dollar to your local Kodak dealer for a Brownie Camera. If there is no Kodak dealer in your town, send us a dollar and we will ship the camera promptly.

EASTMAN KODAK CO.
Rochester, N. Y.

JPA 239

Hvad man kan finde i den Blå Avis!

Kjeld Jensen

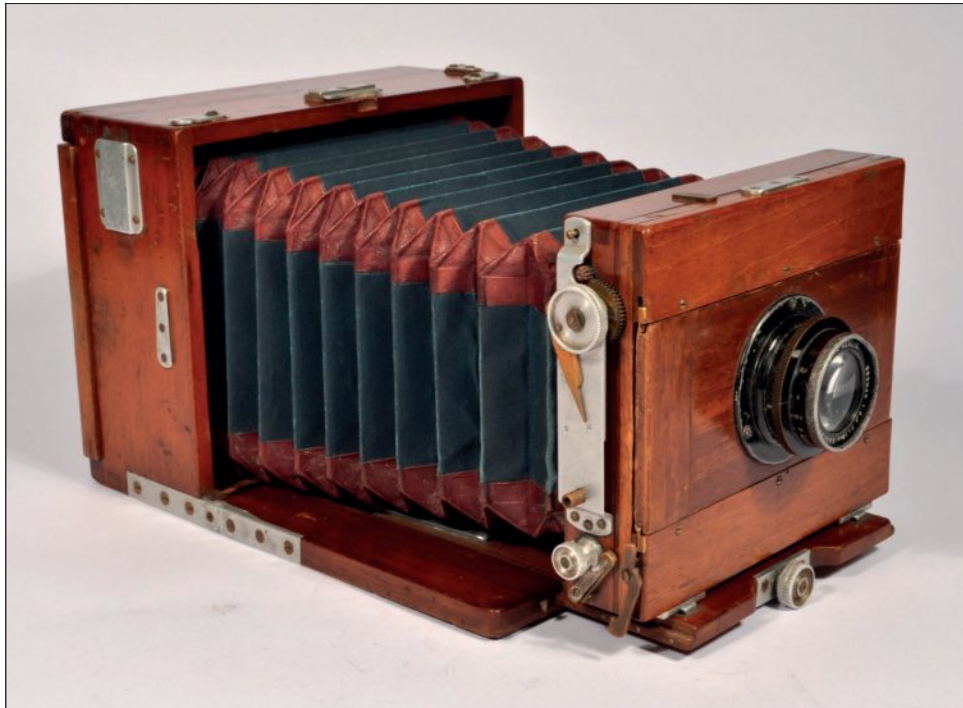

Foto: Kjeld Jensen

Så er der atter dukket et Nellerød kamera op – denne gang i Den Blå Avis Annoncen lød: *Gammelt bælgkamera mrk. Goerz af ukendt model*. Da jeg havde kigget lidt på billederne, faldt mine øjne på de medfølgende aluminiumskassetter, som jeg syntes virkede bekendt. Derefter fandt jeg temanummeret om Nellerød snedkeren frem, og kunne konstatere at der var mange detaljer, der pegede i retning af, at dette kamera måtte være bygget af Jens Poul Andersen. Jeg ringede straks til sælgeren for at høre, om kameraet var mærket, og efter hun havde kigget lidt på det, kunne hun se, at der stod JPA 239 indhugget i kanten (det viste sig, at Goerz var mærket på objektivet).

Vi aftalte en pris, og de næste par dage ventede jeg spændt på, at posten skulle ankomme med pakken.

Kameraet var et rejsekamera af klaptypen, hvor fronten kan trækkes ud og fæstnes i nogle koniske holdere på bundbrættet. Det er bygget i mahogni og forsynet med aluminiumsbslag, hvilket er forholdsvis usædvanligt. End videre er det forsynet med en læderhank, hvor det mest almindelige er et

messinghåndtag. Bælgen er en grøn lærredsbælg med læderhjørner, og der er dobbelt udtræk. Der er to sæt holdere på bundbrættet til kort og langt udtræk. Fokuseringen foregår med en stilleskreue forrest på klappen. Ud fra nummeret må kameraet være fra 1898 eller 1899.

Negativformatet er 12 x 16 1/2 cm, og der fulgte 3 aluminiumskassetter med. Hvis man kigger ind i kameraet, kan man godt se, at det er forberedt for stereoskopfotografering, men der var ikke mellemrum med til bælgen. Ingen af de medfølgende objektivrætter var til stereoskopisk fotografering, så det er tvivlsomt, om det nogensinde har været anvendt til det. I frontstykket er der indbygget en af JPA's rullegardinlukkere, med M og T indstilling. Objektivet er som sagt et Goerz Dogmar 1:6,3; f=18 cm, sortlakeret. Der medfulgte en klods, der kunne bruges til at hæve frontstykket nogle cm, og den er forsynet med samme type aluminiumsholdere som selv kameraet. Af andre pudsigheder kan nævnes, at det er forsynet med stativgevind både stort og lille gevind ved siden af hinanden. Kameraet er nu anbragt på det Nellerød stativ som jeg i forvejen var i besiddelse af.

Holdere til frontstykket

Det indhuggede kameranummer

Her er fronten hævet med den medfølgende klods

Kamera med kassetter, objektivbrætter og hæveklods

Her ses bl.a. de to størrelser stativgevind

Skyggebilleder

Fra H.C. Andersen til Hermann Krone

Klaus-Eckard Riess

Hermann Krone i sin 'hule', 1858

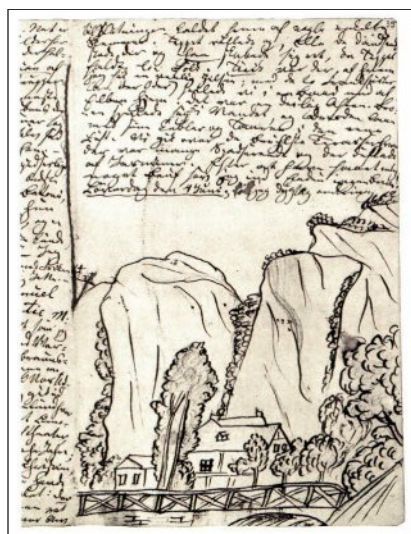

Skyggebilleder fra 1831

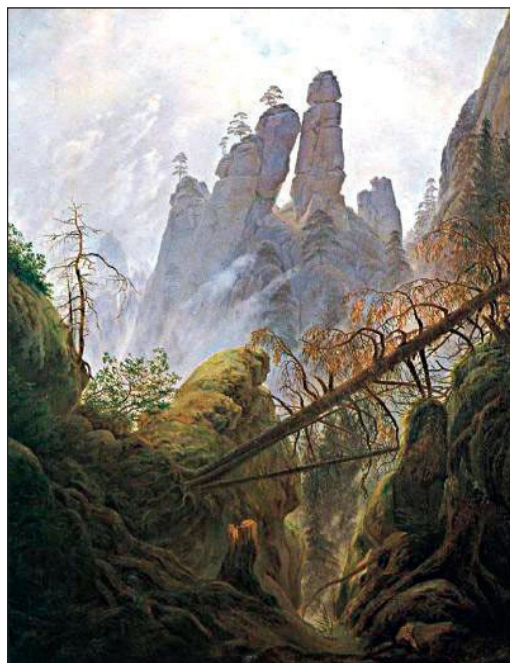
For at markere 200-året for H.C.Andersens fødsel afholdt det Nationale Fotomuseum i 2005 en udstilling med titlen "Skyggebilleder" på det Kongelige Bibliotek i København.

Med udgangspunkt i H.C.Andersens første lille rejsebog "Skyggebilleder" førte udstillingen fra den unge eventyrdigers møde med maleren J.C.Dahl og digterkongen Ludwig Tieck i Dresden til billeder af landskabsmalerne Caspar David Friedrich og Carl Gustav Carus og videre til videnskabsmanden Hermann Krones fotografiske univers.

Hvor vi i dag med digital-kameraet kan tage hundredevis af billeder, måtte H.C.Andersen nøjes med de skitser, han nedfældede i sin dagbog. Betaget skildrer han vandringen op til Basteiklippen i det romantiske Sachsiske Schweiz. Men der skulle gå mere end tyve år før Hermann Krone som den første kom til at gengive dette enestående landskab på fotografiske plader.

Side af H.C. Andersens rejsedagbog (Plauenscher grund)

Klippelandskab 1823. Casper Friedrich

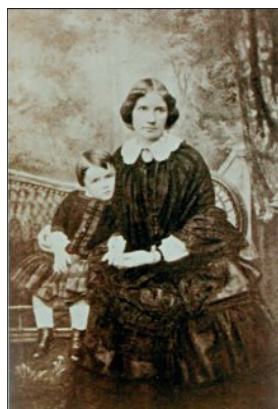
Das photoheliographische Fernrohr.

Fotoheliograf. Kikkert anvendt af Hermann Krone til foto-
grafering af solen, 1874

Adressebog fra 1851

I de følgende årtier rejste H.C.Andersen mange gange til Dresden, hvor han den 22. maj 1854 lod sig 'aftage' på kollodium. Derom siger han selv: 'Kjørt hen og blevet photographeret, sad 3 Gange; saae ud som en skrællet Nøddeknækker'.

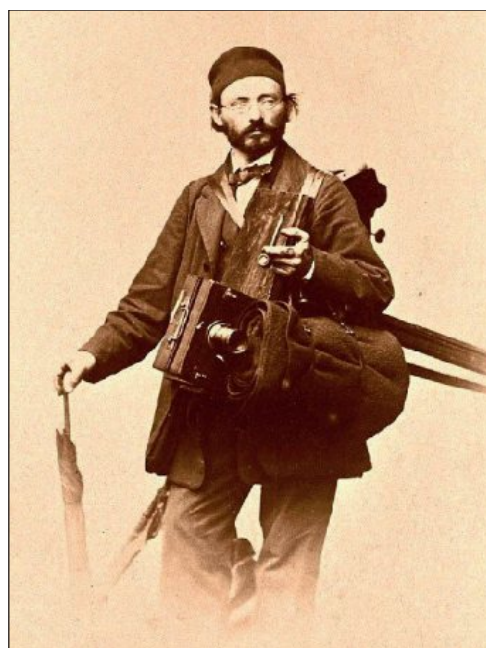
H.C.A, Dresden 22. maj 1854 og Jenny Lind foto-
graferet af H. Krone 5. december 1856

Fotografen kendes ikke. Derimod ved man, hvem der aftog H.C.Andersens tilbedte, svenske nattergal Jenny Lind den 5. december 1856 i Dresden. Det var den navnkundige Hermann Krone, måske det 19. århundredes betydeligste fotograf. Hvem var han egentlig?

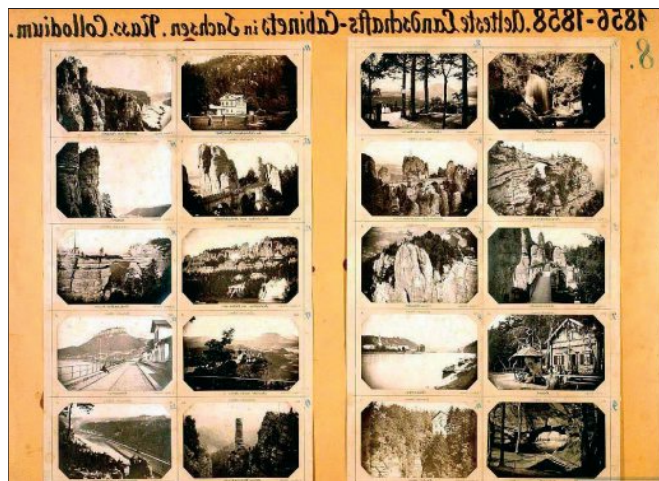
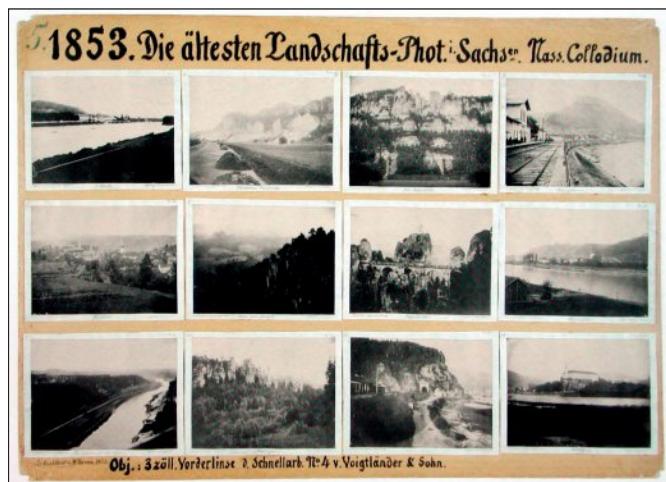
Hermann Krone

Hermann Krone fødtes 1827 i Breslau, hvor han efter en grundig uddannelse i sin fars litografiske anstalt læste naturvidenskab, biologi, kemi og

astronomi på byens universitet. Fra 1849 studerede han på Dresdens Kunstakademi med bl.a. den afholdte, romantiske maler Ludwig Richter som lærer. Allerede i 1851 åbnede Hermann Krone i Dresdenet 'Großes phototypisches Institut für Daguerreotypie und photographische Bilder auf Papier und Glas'. Hermann Krone var mere end fotograf, han var både astronom og en alsidig forsker og videnskabsmand, desuden en flittig forlægger af omfattende billedværker. Han var meget selvbevidst og fandt det altid vigtigt at understrege at have været den første, når nye foto-grafiske tiltag kom på banen. Da Scot Archers kollodiummetode blev kendt, havde Hermann Krone allerede i nogle år eksperimenteret med beslægtede processer.

Den omvandrende Hermann Krone, 1853

Hermann Krone præsenterede i 1853 kollodiumfotografiet i Dresden og den første til at optage billeder i Sachsisk Schweiz

Selv skriver han: 'I 1853 begyndte den nyopfundne collodium-metode at brede sig fra London i alle retninger. Jeg tøvede ikke et øjeblik med, til gengæld for et godt honorar, at lade mig informere fra velunderrettet kilde og lancerede for første gang den 27. august 1853 det nye collodium-fotografi som nyhed i Dresden. Nu var det endelig muligt at realisere mit længe nærrede ønske om at fremstille fotografiske afbildninger af det Sachsiske Schweiz'.

Det må have været en logistisk bedrift at stuve hele kollodium-grejet ned i en udtjent barnevogn, tage mørkekammerteltet, stativ og kamera under armen og så begive sig på tur i det Sachsiske Schweiz' bjergverden. Hermann Krone har selv forfattet en malende skildring af ekspeditionen (gengivet i det Nationale Fotomuseums publikation i forbindelse med udstillingen). Resultaterne blev solgt i albums og som billedserier under titlen 'Malerische Reisebilder'.

Få år efter Krones første fotoekskursion mejslede vennerne en latinsk indskrift i klippen ved Baisteibroen:

Hermann Krone hic primus luce pinxit MDCCCIII (Her malede Hermann Krone som den første med lys i 1853).

I dag beskytter en glasplade dette minde om en milepæl i fotohistorien.

Hermann Krone var også den første til at lancere visitkortbilleder og kabinets i Dresden. Af de mange notabiliteter, som han portrætterede, er Carl Gustav Carus den mest bemærkelsesværdige. Carus var professor i gynækologi og samtidig livlæge for Sachsens kong Johann, men han gjorde sig også gældende som landskabsmaler og kunstkribent. Derudover var Carl Gustav Carus frenolog, hvilket fik H.C.Andersen til at lade sig kranioskopere af ham. Dette skete ved et selskab i 1855, og ved udmålingen af Andersens hovedskal fandt Carus ud af, at vor danske digters hjerne ikke var overvældende stor, men at hans center for fantasi og følelse til gengæld syntes særdeles veludviklet.

Maleriske rejsebilleder

Serier af 'Maleriske Rejsebilleder' fra nær og fjern, plancher med byprospekter, gengivelser af kunstværker på Dresdens kongelige museer og andre fotografiske frembringelser, der blev tilbudt af Hermann Krones forlag, sikrede Krones udkomme og hans udgifter til forskning og undervisning.

Malerische Reisebilder, 1859

Hermann Krones forlag tilbød også serier af stereokort. Knap 1000 stereooptagelser kendes fra

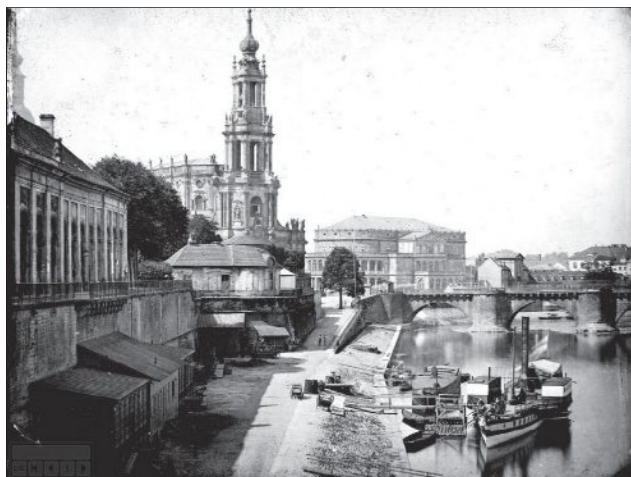
Krones hånd. Desuden skrev han flere afhandlinger om fordele og ulemper ved de forskellige stereografiske metoder. Allerede i 1856 var Hermann Krone under en rejse til Paris blevet medlem af *'Société Française de Photographie'*.

Han etablerede tilmed et atelier på Rue du Faubourg Saint Denis i Paris, men hvor længe denne filial eksisterede, vides ikke. Til gengæld opretholdt Krone en livlig korrespondence med franske fagfolk. Han sendte artikler til den franske fotopresse og billeder til udstillinger. Den franske kritik satte Hermann Krone på niveau med Gustave Le Gray, måske Frankrigs betydeligste landskabsfotograf i det 19. århundrede.

I 1872 afstedkom Hermann Krone almen opmærksomhed og beundring, da han på meget kort tid fotograferede alle 142 købsteder i Sachsen. Billederne blev samlet i et storslået *'Königsalbum'*, som en delegation af sachsiske borgmestre overrakte kong Johann og dronning Amalie på deres guldbryllupsdag. I et mere beskedent udstyr kunne albumet senere erhverves hos Krones forlag.

Zwinger i Dresden. Hermann Krone

Terassenufer i Dresden. Hermann Krone

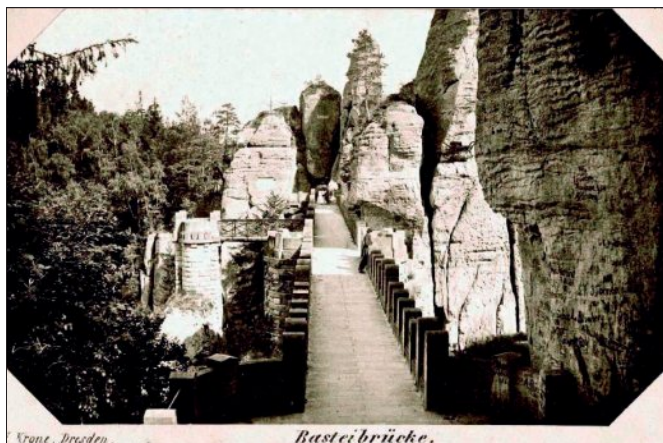
Hermann Krones atelier på Waisenhausstrasse, 1864

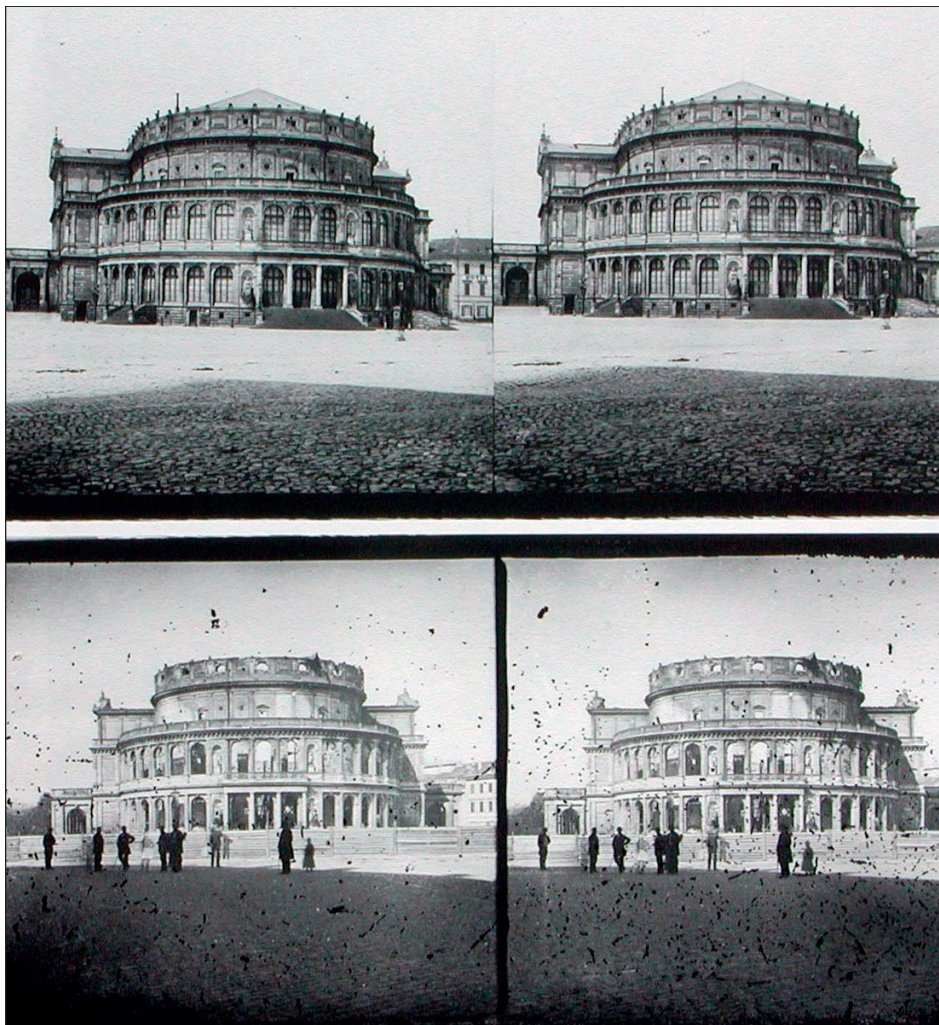
Krone, Dresden. Basteibrücke, von Ferdinandstein.

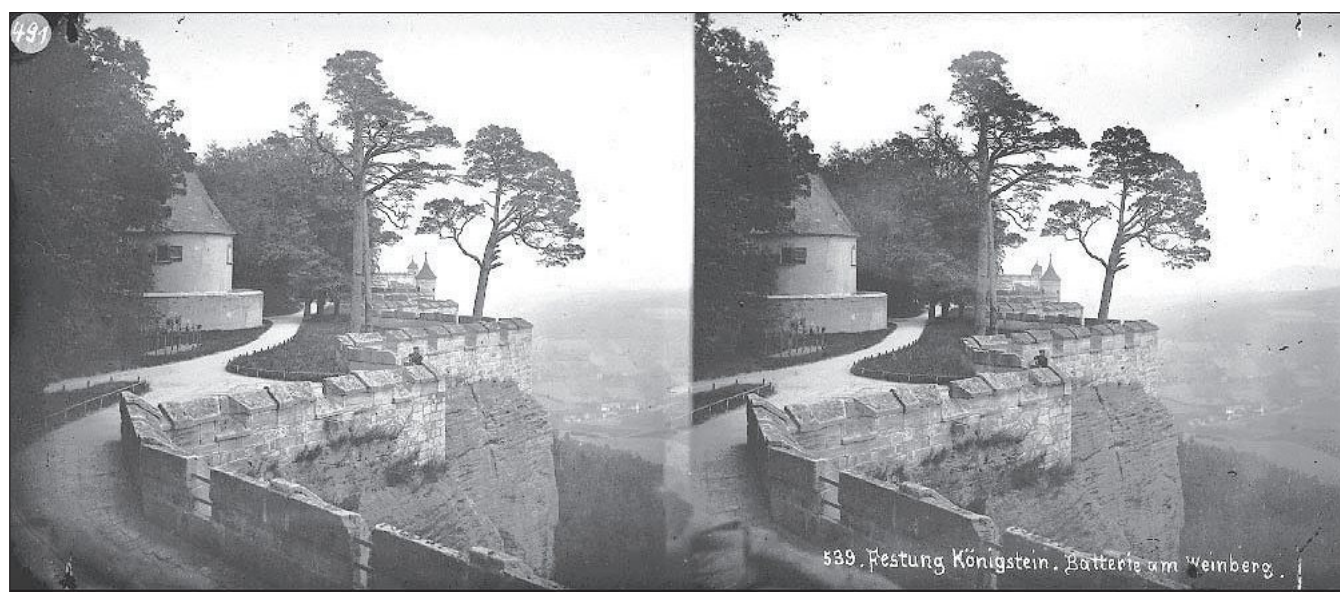
Augustusbrücke i Dresden. Hermann Krone

Krone, Dresden. Basteibrücke.

Stereoskopbillede af operaen i Dresden, før og efter branden i 1869. Hermann Krone

Stereoskopbillede fra fæstningen Königstein i Sachsisk Schweiz. Hermann Krone

Læretavler fra Hermann Krones 'Historisches Lehrmuseum für Photographie'

Vil man vide mere om Hermann Krone på engelsk eller tysk:
www.japp.de/krone/timeline/index.htm

Som tidligere nævnt, så var Hermann Krone også astronom. Kun 21 år gammel daguerretyperede han i 1848 en stjerneskudssværm i stjernebilledet Perseus. Det indbragte ham en velfortjent ros af selveste Alexander von Humboldt. I 1851 lykkedes det ham for første gang at daguerretypere en solformørkelse. Da det Tyske Rige udstyrede en be-
 kostelig ekspedition til de ubeboede Auckland Øer

ved New Sealand for at foretage astronomiske opmålinger af Venuspassagen den 9. december 1874 fulgte Hermann Krone med som fotograf. Trods meget vanskelige forhold, bl.a. grundet dårlig vandkvalitet på øen, præsterede Hermann Krone under den 3 ½ timer varende passage af Venusski-
 ven foran solen ialt 115 brugbare optagelser. Heraf blev 95 taget på tørplader og 20 på vådkollodium.

Eksposeringstiden havde været på under 1/100 sekund. Hermann Krones egen søn var med som assistent. Han havde til opgave at anbringe tørpladerne i kassetterne og foretage nummereringen. Venuspassagen otte år senere, den 6. december 1882, observerede Hermann Krone hjemme fra sin lejlighed i Dresden igennem en selvkonstrueret refraktor med 14 cm objektiv-åbning.

Hermann Krone blev tidligt overbevist om, at det fotografiske medie i sin rivende udvikling måtte være til gavn for alle grene af videnskab og teknik. Han kæmpede entusiastisk for at få fotografien anerkendt som videnskabeligt fag på Dresdens Tekniske Universitet. Men han løb panden mod en mur. Den polytekniske læreanstalt i Dresden var domineret af maskiningeniører og bygningseksperter, og de betragtede fotografi åbenbart som en ligegyldig hobby. Helt anderledes stod det til i Jena, hvor Carl Zeiss havde et nært samarbejde med universitetet, eller i Berlin, hvor den højt ansete Hermann Wilhelm Vogel var professor ved den Kongelig Tekniske Højskole og direktør for dennes fotokemiske laboratorium. I 1871 fik Hermann Krone omsider tilladelse til at undervise studerende, dog uden honorar og med egne midler. Der skulle gå endnu flere år, før han kunne habilitere sig med et arbejde om emnet *'Om anvendelsen af lyset til afbildninger i videnskabens tjeneste'* og blive fast ansat som docent (1879). Professortitlen fik han derimod først tilkendt så sent som i 1895.

Hermann Krone vedblev med forskning og forelæsninger indtil sit firsindstyvende år i 1907. Langt om længe væltede det ind med velfortjente hædersbevisninger og æresmedlemskaber ved diverse videnskabelige selskaber og universiteter. På trods af skuffelser og tilsidesættelser, han havde oplevet i Dresden, donerede han på sin 80 års fødselsdag en kostbar gave til Dresdens Tekniske Universitet. Det eneste han forlangte til gengæld, var en beskedne pension. Gaven, som blev vurderet til mellem 100.000 og 120.000 Reichsmark, bestod af 141 billedtavler med ialt ca. 1200 enkeltmotiver, desuden 12 såkaldte Daguerre-Tableauer med over 100 daguerretyper, samt negativer, diapositiver, stereoskopier og kamera- og objektivudstyr. De 141 billedtavler, der var beregnet til både museums- som til undervisningsbrug, havde Hermann Krone givet betegnelsen *'Historisches Lehrmuseum für Photographie'*. Læretavlerne repræsenterede et omfattende kompendium af fotografiens udvikling og af alle fotografiske metoder, samt af Krones eget arbejde med mikrofotografi, astrofotografi,

röntgenfotografi, farvefotografi, toning, sensibilisering, reproduktion m.m.

Man kan få det indtryk, at Dresdens Tekniske Universitet og Sachsens ansvarlige ministerium følte sig lettet over at være sluppet af med den besværlige professor og udgifterne til ham. Men de gjorde regning uden vært, dvs. uden Dresdens efterhånden betydelige fotoindustri. Anført af den målbevidste Heinrich Ernemann krævede fotoindustrien (Hüttig, Wünsche) oprettelsen af et videnskabeligt fotografisk fakultet, mod at industrien bidrog med betydelige donationer. Det blev professor Robert Luther, der tog arven op efter Hermann Krone og udbyggede Dresdens *'Institut für Wissenschaftliche Photographie'*. I hele 30 år kom han til at stå for et frugtbart samarbejde, først med Heinrich Ernemann og Ica AG, og siden hen med Zeiss Ikon.

Hermann Krone selv døde 1916 i sit hjem i Laubegast ved Elben, hvor han havde tilbragt sit otium.

Krones *'Historisches Lehrmuseum für Photographie'* slap uden mange skader igennem Dresdens ødelæggelse den 13. februar 1945.

I dag værner Dresdens Tekniske Universitet med pietet om denne enestående fotohistoriske skat.

Historien, der begyndte med H.C.Andersens 'Skyggebilleder', skal slutte med Hermann Krones valgsprog:

Im Licht – durchs Licht – zum Licht. •

Klaus-Eckard Riess med sin mor i 1942

Litteratur:

H.C.Andersen

Skyggebilleder af en Reise til Harzen, det sachsiske Schweiz etc etc., i Sommeren 1831.

Skyggebilleder - Schattenbilder

Det Nationale Fotomuseum,

Det Kongelige Bibliotek 2005.

Wolfgang Hess und Timm Starl

Der Photopionier Hermann Krone – Photographie und Apparatur: Bildkultur und Phototechnik im 19.Jahrhundert Jonas Verlag 1998.

Photographie. Hermann Krone CD-rom

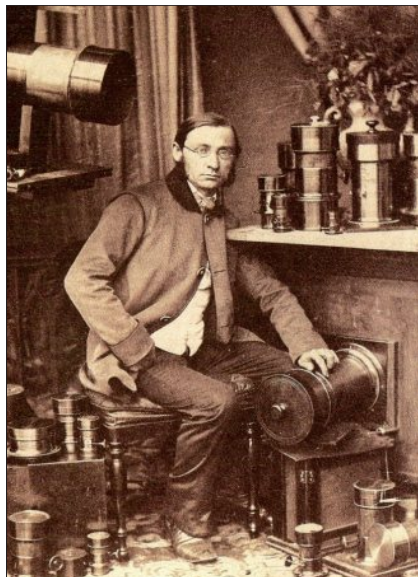
TU Dresden. Krone Archiv 1999.

www.iapp.de/krone/timeline/index.htm

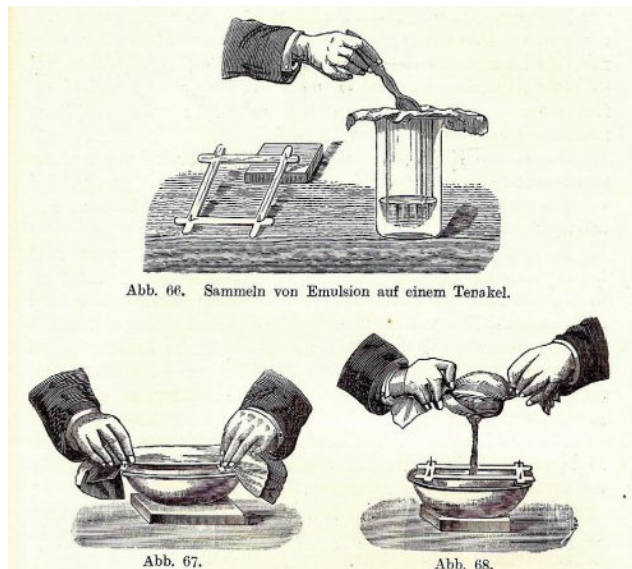
Den første fotografiske landskabsudflugt - gennem det Sachsisk-Böhmisk Schweiz i 1853

Hermann Krone

Oversat fra tysk af Hans Christian Fink

Hermann Krone

Forskellige værktøjer fra collodiumtidens æra

Hver eneste gang jeg siden efteråret 1849 og de følgende år strejfede gennem det Sachsisk-Böhmiske Schweiz, havde jeg hele tiden og for hver gang stærkere været grebet af tanken om at afbilde disse herlige klippe og skovlandskaber fotografisk. Jeg så allerede i ånden de smukkeste og mest elskede punkter af samme, fastholdt på den daguerreoske plade, og alligevel måtte jeg igen og igen indse, at daguerreotypiens fotografiske proces, som på den tid næsten udelukkende beherskede den fotografiske praksis, egnede sig lige så lidt som den talbotske proces med at fotografere på papir, der på det tidspunkt blev udøvet betydeligt sjældnere. I daguerreotypien fremtrådte alt omvendt, som spejlbillede, og selv når man, for at undgå dette, kunne sætte et parallelspejl foran objektivet, blev resultatet hver gang kun et enkelt billede, desuden var det altid tvivlsomt, hvorvidt resultatet blev godt, eftersom det ofte var nødvendigt at præparere pladen i fugtig luft og i lidet hensigtsmæssigt indrettet lokaler. Til optagelsen af det talbotske papirnegativ, som man trods alt kunne tage et ubegrænset antal positive aftryk af derhjemme, var kun det størst mulige format egnet således, at papirets grove korn, som ikke lod sig fjerne, forstyrrede mindst muligt, store billeder var imidlertid svære at sælge på grund af prisen og dertil dyrere

at fremstille end billeder i de mindre, håndterlige formater. Så forblev da mit inderlige ønske i årevis uopfyldt - og alligevel dukkede det hele tiden op på ny og inspirerede mig til alvorlige grublerier over og eksperimentere med, hvordan jeg kunne gøre papirfotografiet levedygtigt på et finere grundlag end papir. Al min fritid og mangen en søvnløs natte-time tilbragte jeg med, dels på basis af skiftende litterære meddelelser, men også til dels på grundlag af egne kombinationer, at fremstille diverse slags lysfølsomme lag på glas, der var så homogene og struktureløse som muligt. Jeg forsøgte mig med æggehvite, med stivelse, ja kom ligefrem selvstændigt på den idé at anvende collodium - dog uden synderligt held - oven i købet samme år, i 1851, hvor Scott Archer i London opfandt collodium-fotografien, men Le Gray i Paris i samme periode, ligesom jeg, uden resultat baksede med denne metode. Ingen af de to mænd kendte jeg til. Disse mine undersøgelser gennemførte jeg samtidig med, at jeg bestred min daguerreotypiske opgaver i Leipzig i 1851 og fra begyndelsen af 1852 i Dresden

I 1853 begyndte den nyopfundne collodiummetode at brede sig fra London i alle retninger. Jeg tøvede ikke et øjeblik med, til gengæld for et godt hono-

rar, at lade mig informere fra velunderrettet side og lancerede for første gang den 27. august den nye collodium-fotografi som en nyhed i Dresden. Nu blev det endelig muligt at realisere mit længe nærede ønske om at fremstille fotografiske afbildninger af det sachsiske Schweiz. Og selv om den nye metode set fra et nutidigt standpunkt stadig befandt sig i barndommen, var det den hidtil praktiserende metode med papirfotografi så gevaldigt overlegen og manipulationerne med det så eksakte og sikre, samtidig med at metoden var overordentlig anvendelig i alle formater, at jeg traf en fast beslutning om endnu samme efterår at gå i gang med mine nye Schweiz-fotografier.

Den syntes til sidst at havde trukket sig tilbage til stalden, ikke så meget fordi den følte behov for at lade sig emeritere, men snarere fordi den ikke kom særligt godt ud af det med sine moderne, anderledes udformede og med elastiske fjedre forsynede artsfæller. Ingen af dens hjul, som faktisk blot var skiver savet ud af en stolpe, var begyndt at vakle, men alle fire hjul peb gudsjammerligt. Denne kamalitet blev afhjulpet med en gang smørelse.

Som et særligt gunstigt varsel om at foretagendet ville blive vellykket, fik jeg tilsagn om en rejseledsagelse, som ikke kunne være mere behagelig; min kommende svigermama og min kommende svoger

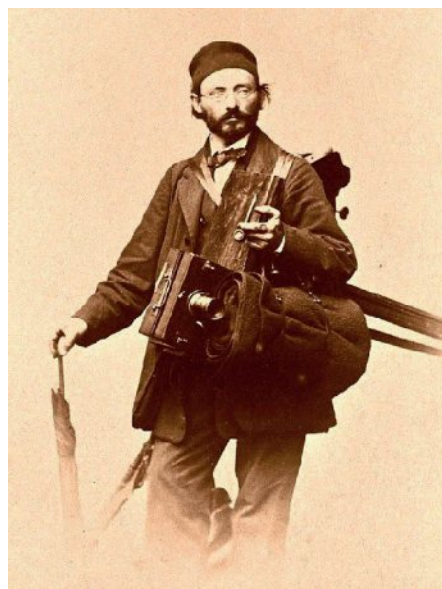

Ukendt landskabsfotograf har taget opstilling

Så gik jeg skyndsomt i gang med at gøre mig klar til landskabsudflugten. Erfaringer med den slags udflugter forelå endnu ikke, hvorfor der også begribeligvis måtte ske det, at nogle af disse forberedelser blev iværksat med forbavsende naivitet.

For at skaffe en slags dunkelhed i hvilken jeg i skæret af en lygte kunne præparere og fremkalde, købte jeg et stykke sort foer af bomuld og lod dette sy sammen dobbelt over hinanden, så det ligesom en sæk havde to døråbninger, der kunne lægges over hinanden og i udspændt tilstand kunne hænges over en gammel familieparaply.

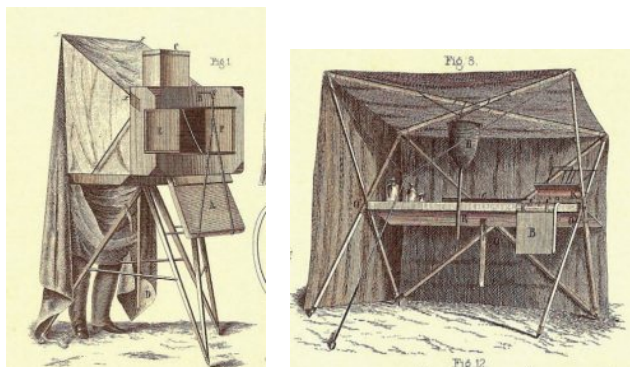
Som rejsevogn til min tilsyneladende lidet omfangsrige oppakning valgte jeg en gammel solid barnevogn af træ med lave massive hjul, som venligst og nærmest af sig bød sig til i en nærliggende stald. Barnevognen syntes konstrueret for en halv evighed, den passede vel bedre til transport af en kalv end af et barn, og så faktisk så ærværdigt fremmedartet ud, at man uvilkaarligt forestillede sig, at den i halvdelen af sin bestemmelsestid allerede havde samlet modne livserfaringer.

Landskabsfotograf Hermann Krone, 1853

Heinrich gjorde faktisk trofast denne for mig så mindeværdige tur med fra begyndelsen til enden og fandt sig i den forbindelse så tålmodigt i alle de ubekvemmeligheder og små afsavn i den menne-

skelige tilværelse, som kun en landskabsfotograf kommer ud for, at jeg hovedsagelig har disse mine kære rejseseledsagere at takke for, at ingen af os mistede modet eller humøret under hele turen.

Collodiumkamera og udendørs telt

Kemi- og måleredskaber fra 1850'erne

Aftenen den 22. september 1853 oprandt under flittig pudsnings af plader, indpakning og andre forberedelser. Klokken 2 drog vi af sted mod Schandau. 3/4 4 ankom vi til banegården i Krippen og blev sat over til Schandau med færgen, hvor vi indkvarterede os hos Bode på hotel zum Dampschiff. Da det var blevet for sent at lave optagelser den dag, blev der foretaget en fælles aftenpromenade til Ostrauer Scheibe, solen sank ned igen bag Königstein i en purpurgylden flod mod horisonten og lovede os godt vejr næste dag.

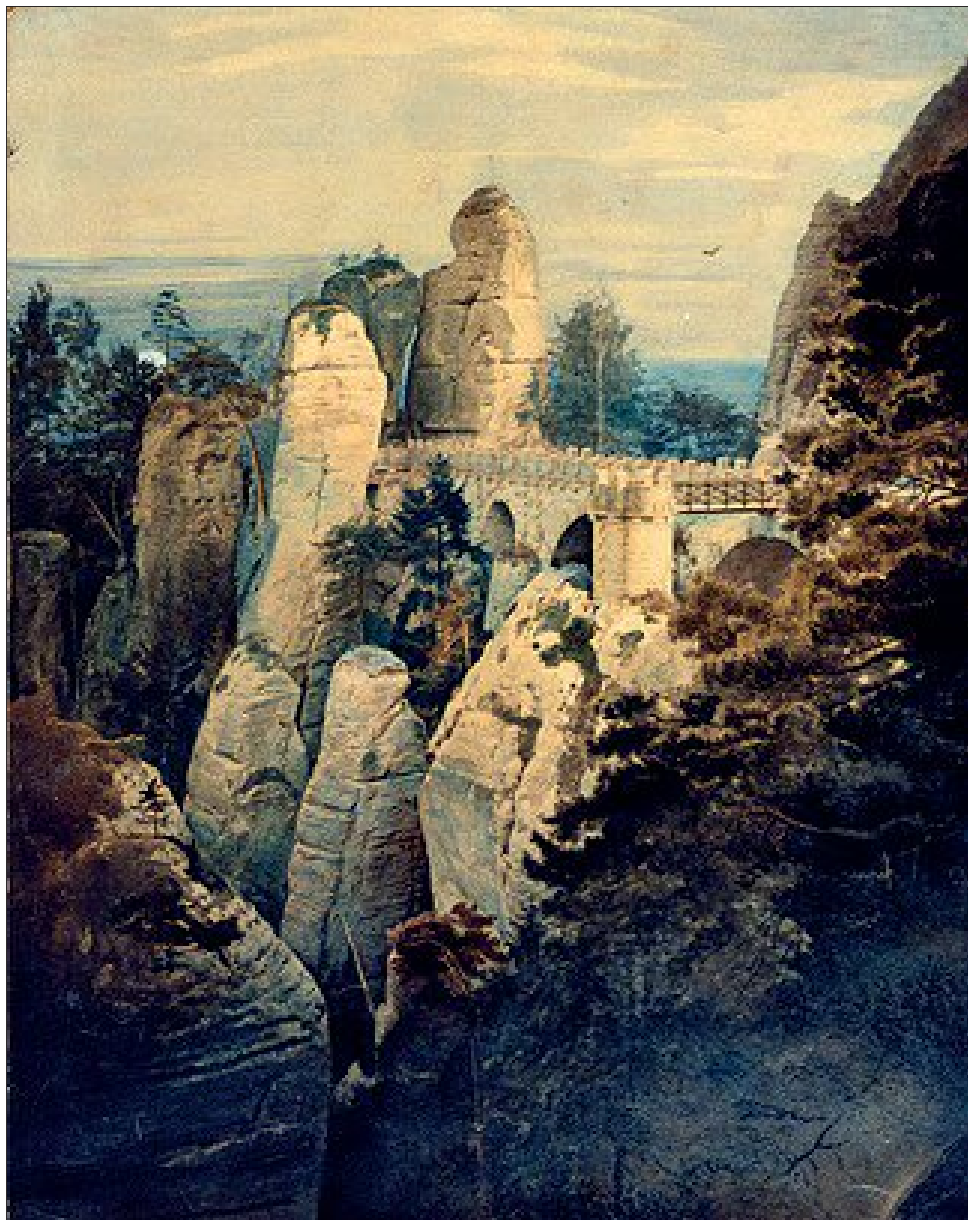
Den følgende morgen, den 24. september, begyndte med et heftigt tordenvejr. Så snart regnen var stilnet af, tog jeg fra Schandau til vandfaldet med en vogn, som også blev læsset med den fotografiske optagning.

Ankommet til Lichtenhainer Wasserfall i tåleligt vejr engagerede jeg den gamle erfarne schweizer-

fører Frenzel fra Lichthenhain for resten af turen og gik derefter i gang med at stille mit telt op for at begynde serien af mine Schweizprojekter med fotografiet af vandfaldet. Da luften var blevet stærkt afkølet af vejret, nød vi alle den velgørende varme virkning af et glas varmt øl, som var blevet os varmt anbefalet.

Teltet stod; jeg havde stillet det op under den beskyttende skygge af et havehus, som for længst var holdt op med at fungere som et sådant; lygten hang pligtskyldigst indenfor stiverne af den gamle familieparaply. Oppudsningen af pladerne besørgede jeg i redskabsskuret ved siden af. Nu gjaldt det om at præparere pladerne, og imens måtte jeg igen og igen holde fast i den vaklende bygning fordi de vindstød, som af og til opstod, hver gang truede med at bortføre hele teltet og dets belétage, familieparaplyen som var spiddet på stativet. Her kunne jeg godt have brugt fire hænder! Nok om det, jeg præparerede så godt det lod sig gøre og tog mit billede; og mens dette stod på, truede mit telt hele tiden med at flyve væk; lygten var styrtet ned fra sin vaklende olymp og gået ud. Heldigvis var sølvbadet stadig i god behold. Jeg forbandede teltet, tændte lygten igen, hvad jeg muligvis ikke havde behøvet, for-oh jammer! Først nu, efter at solen havde flyttet sig lidt længere, så den skinnede på en lille del af det sorte klæde, gik det op for mig, at dette, selv om det var lagt dobbelt, alligevel slap så meget dagslys igennem, at jeg ligesom i skumringen kunne skelne genstandene i teltet uden lygte! Nu, under fremkaldelsen af den belyste plade, skulle det så vise sig, om teltet stillet op i skygge overhovedet lod sig anvende. Efterhånden, som min fremkalder flød over pladen, opstod der straks et skæbnesvangert slør over hele pladen, som tydeligt nok belærte mig om, at jeg slet ikke behøvede at pakke dette ominøse telt ud igen eller stille det op. Følgelig blev familieparaplyen fremover lejlighedsvis anvendt som skærm og ikke som telt; stativet fik lov at gøre den videre rejse som blind passager, mens teltdugen blev anvendt som beskyttende tæppe under marchen og senere hist og her som mørklægningsgardin i et værelse eller rum, det skulle tjene som laborototium.

Under alle disse viderværdigheder var den brugbare belysning af vandfaldet forbi, nogen gentagelse af optagelsen var ikke til at tænke på, for så havde jeg jo været nødt til at mørklægge endnu et rum, for eksempel redskabsskuret, så jeg kunne præparere og fremkalde der.

Udsigt mod Basteibroen, Hermann Krone 1857. Aluminopapir koloreret af Ludwig Friedrich med akvarelfarver

Den følgende dag den 25. september, vågnede vi op til en herlig søndag morgen. Morgenkaffen, det være sig her eller oppe på bjerget, hvor blikket svæver over de grønne skove helt ud i det fjerne blå, smager dog altid tusind gange bedre, når solen skinner, og himlen smiler blå og munter!

Ankommet til Prebischthor i de sene eftermiddagstimer, blev alle de punkter som egnede sig til en optagelse bestemt, og timen for deres bedste belysning noteret ned. Derefter indrettede jeg med venlig accept fra værten, hr. Wilhelm Schlögel, det ene af vore soveværelser som mørkekammer og lod endnu samme aften gennem mine folk neden for Prebischthor hente et par baljer vand fra Schäferstein. Efter vores aftensmad sad vi endnu en halv time i hyggelig samtale; damerne, der var trætte

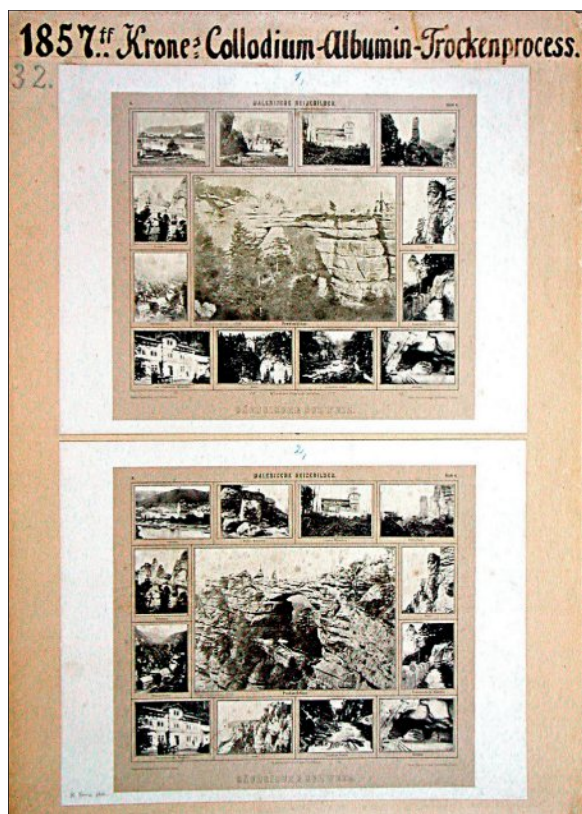
efter vandreturen, trak sig tilbage for at gå til ro, ligeså Heincich. Jeg foretog nogle yderligere forberedelser til arbejdet den følgende dag, blandede ny fremkaldervæske og pudsede plader. Så gik jeg ud i den klare stjernenat under det ældgamle Prebischthors mægtige huse.

Den følgende morgen, mandag den 26. september, var regnfuld og tåget. Stjernerne havde funklet alt for lyst og klart sidste nat! Men jo højere den usynlige dagstjerne steg bag tågebankerne, desto lysere blev den, og endelig lå der en velgørende mild lysglans over det vidtstrakte efterårsagtige landskab, som var en mere lovende indledning til fotograferingen end strålende solskin. Jeg optog fra forskellige punkter og med godt resultat det ene billede efter det andet, og blandt disse var især ét, den lille Prebischkegle optaget fra broen over til

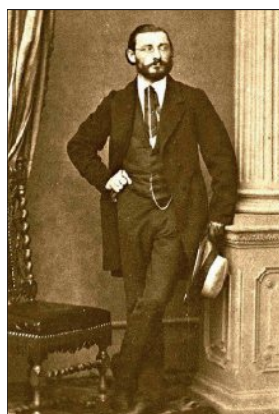
Edmundstein, så overordentlig vellykket i sin totalvirkning, at der den dag i i dag ikke er opnået et bedre billede af samme i dens position i modlys. I mellemtiden tittede solen kortvarigt frem mellem tågebankerne og det mere og mere koncentrerede efterårsagtige skydække og skjulte sig hver gang på ny, således at den skiftende belysning berigede min nye fotografiske landskabspraksis med en betragtelig række erfaringer. Mit laboratorium var placeret neden for tårnet eller mere præcist i det lille overnatningshus ved siden af tårnet. Jeg måtte derfor efter hver optagelse deroppe skynde mig ned og op ad de mere end 100 trappetrin og afsatser for at få billedet fremkaldt så hurtigt som muligt, det kunne jeg godt mærke om aftenen i de trætte ben. Ikke desto mindre skred arbejdet godt frem, for mine kære rejseledager bestræbte sig i deres venlige omsorg på at hjælpe og bistå mig overalt, hvor det var mulig

Og hver gang arbejdet var gjort, eller vi måtte holde pause mellem optagelserne, da satte vi os hyggeligt sammen oppe på klipperne med den herlige udsigt og alt det grønne og sludrede om gamle, nye eller fremtidige tider, og stedse var dagen og tiden os for kort.

27 år er der forløbet siden da, og måden, hvorpå man i dag fotograferer landskaber, har ændret sig væsentligt. Meget vedrørende de her omtalte lokaliteter og personligheder har naturligvis også ændret sig. Franzel er død for længe siden.

Hermann Krones familie, 1875

Hermann Krone fotograferet i 1865 og 1908

Hvor mange gange jeg siden da har gennemstrejft det smukke Elbsandsteingebirge med det fotografiske apparat, de er i sandhed svære at opregne længere!

En oversigt over alle disse udflugter ville imidlertid til sammen udgøre historien om udviklingen af de fotografiske landskabsmetoder overhovedet, og det interessante ville være, at man lidt efter lidt vil kunne se deres opståen og derpå følgende praktiske anvendelse forenet i en enkelt praktikers hånd. Disse mine senere fotografiske landskabsudflugter var rige på ejendommelige og brogede oplevelser.●

KØBENHAVNS MUSEUM

Visuelle københavnertællinger fra stålskabet

Nina Hviid Jørgensen & Martha Haarløv

I et stålskab i Absalonsgade 3 på Vesterbro i København gemte sig i årevis en fotografisk samling som for fotografiinteresserede kunne sammenlignes med en sørøverskat. Her er negativer i forskellige formater - glasplader (9x12cm), negativmapper og flamingokasser fyldt med negativruller (6x6 cm, 24mm og 35mm). Negativerne er fra 1930'erne til 1960'erne og gemmer på 30 års fotohistorie og samfundshistorie. Men intet holder evigt, heller ikke negativer.

Helmer Lund Hansens (1910-1992) fotosamling blev efter hans død delt mellem Københavns Museum, Det Kgl. Biblioteks billedsamling og DR. Københavns Museums Billedarkiv rummer hovedsageligt en stor samling af historisk, topografisk billedmateriale fra forskellige lokaliteter i København, og derfor skiller Helmer Lund Hansens fotos sig ud som en anderledes del af billedarkivets samling, da hans motiver hovedsageligt består af hverdagssituationer, mennesker etc. Københavns Museums samling af Helmer Lund Hansen fotos består af omkring 25.000 negativer og motiverne spænder bredt over modebilleder, ungdomsliv,

venheder, værthusliv, filmpræmierer m.m. Helmer Lund Hansens fotos fra 1950'erne består hovedsageligt af negativruller i formaterne 6x6cm og 35 mm. De har generelt været i god nok stand til at blive digitaliseret uden særlige forholdsregler. Dog har enkelte ruller været længere fremme i nedbrydningsprocessen end andre, og vi har derfor været ekstra varsomme med håndteringen af disse. Vi er løbende i gang med at ompakke de færdigdigitaliserede negativer, så de fremover kan opbevares mere hensigtsmæssigt end hidtil. Ompakningen vil samtidig hjælpe med at forsinke nedbrydningsprocessen mest muligt. Med henblik på især de negativer, der allerede er delvist nedbrudte, ser vi dog samtidig digitaliseringen som et vigtigt skridt i forhold til bevaring og tilgængeliggørelse af Helmer Lund Hansens billedsamling fremover.

Københavns Museum har i mange år dagligt digitaliseret billedarkivets negativer – heriblandt også Helmer Lund Hansens samling. En stor gevinst ved digitaliseringen er derfor, at den skattekasse, som billederne udgør, nu kan stå til rådighed for borgerne i København og andre interesserede – både fy-

sisk i Københavns Museums Billedarkiv, hvor offentligheden har adgang til billederne i åbningstiden og gennem museets udstillinger og via internettet, hvor VÆGGEN, Københavns Museums interaktive formidlingsplatform, indeholder et stort udvalg af Helmer Lund Hansens billeder.

I 2010 digitaliserede museet ca. 4000 af Helmer Lund Hansens glasnegativer, og i første halvdel af 2012 er et udvalg på omkring 3000 negativer fra Helmer Lund Hansens samling fra 1950'ernes København blevet digitaliseret. 300 af disse værker fra 1950'erne bliver en del af udstillingen '1,2,3 o'clock, 4 o'clock ROCK', der åbnede den 7. september 2012.

Fotografen Helmer Lund Hansen

I 1930'erne begyndte dokumentarfotografiet for alvor at dukke op, bl.a. med fotografer som Helmer Lund Hansen (Politiken) og Aage Fredslund Andersen (Demokraten Aarhus). I samme årti udkom Billedbladet for første gang efter amerikansk forbillede. Helmer Lund Hansen var oprindeligt fotografmester, optik- og elektronikuddannet og indehaver af sit eget pressebureau med navnet 'Lundhans'. I 1930'erne og 1940'erne blev hans billeder kendte og han var fra 1931 til 1948 ansat ved dagbladet Politiken og fra 1948 til 1956 ved Billedbladet. Han lavede sideløbende fotoreportager til Time Life Magazine. Desuden foretog han studieophold i Dresden, New York, Rom og Paris. Hans billeder stammer både fra Danmark og udlandet, men en stor del af samlingen er fra København. Til udstillingen på Københavns Museum om dans og ungdomsliv i 1950'erne, har man digitaliseret et udvalg af de billeder, der er taget i København.

Helmer Lund Hansen var det, man vil kalde en dokumentarisk fotograf. Han dokumenterede hverdagens øjeblikke og fangede med sit fotografiske øje unikke detaljer – på dansegulvet, i byrummet eller forelskede par på en café. Hans billeder er på en gang tidstypiske og tidløse. Tidstypiske da de giver et unikt indblik i hverdagslivet fra 1930-60, og på den anden siden tidløse, da stemningen i fotografierne er genkendelige - også i dag. Hans værker udtrykker en fotografisk kommunikation med beskueren, som stadig er fængende i dag. Han 'fortæller' med sine fotos en historie, der levendegør stillbillederne på en helt særlig måde. Se for eksempel hans billeder fra danseklubberne i 1950'erne. Man

fornemmer rummet, bevægelserne, glæden, musikken og stofligheden i deres tøj. Det er lige før, man hopper ind i billedet og selv danser med. Det er en fotografisk udfordring at tage billeder af dans og bevægelse, men Helmer Lund Hansen formåede, med sin særlige stil og teknik, at fastholde dansens bevægelser i billederne. Ofte er det ligeså meget et ansigt, en kropsholdning eller kontakten mellem et dansepar, der er i fokus, som det er selve dansen. Helmer Lund Hansen illustrerede også bøger. Bedst kendt er Sofie Ribbjergs 'Børns kår i storbyen'. Sammen med forfatteren Hans Scherfig udgav han i 1947 også bogen 'Danmark i lys og skygge', som havde en kritisk holdning til samfundet i 1940'erne. Den blev af flere anmeldere udskældt og nedgjort, bl.a. i Ringkjøbing Amts dagblad: 'Det hele er negativt og tendentiøst ud over alle Grænser' og Berlingske Aftensavis: 'Til at skrive Teksterne har Lund Hansen allieret sig med Forfatteren, Junglemaleren og Satirikerens Hans Scherfig, hvilket synes at være et uheldigt – og farligt – Eksperiment. Teksten er ganske overflødig, Billederne taler for sig selv.' Helmer Lund Hansen skriver i forordet til 1985 udgaven, at tiden ved

udgivelsestidspunktet var en anden end den, de havde beskrevet. Han citerer også pressens kritiske anmeldelser og slutter af med at skrive, at bogen stod i store stabler hos antikvarboghandlerne. Han slutter forordet med at skrive 'I dag vil man forhåbentlig se med andre øjne på lyset og skyggerne fra det nu næsten forsvundne Danmark, som Hans Scherfig og jeg ville give et usminket billede af. Vi holdt begge to meget af dette Danmark og vi havde et godt øje til det.' Vi mener, ligesom Helmer Lund Hansen selv, at fotografierne i høj grad stadig kommunikerer med beskueren – og stadig virker meget stærke og socialrealistiske her i 2012.

Street-photography

Helmer Lund Hansens fotografier fra 1930 til 1940'erne kaldte vi tidligere dokumentarfotografi-

er, men i dag hører de også under betegnelsen street-photography. En fotoreportage, der skildrer hverdagens øjeblikke fastholdt på gadeplan kaldes street-photography eller gadefotografi på dansk. Denne form for fotorealisme startede allerede i slutningen af 1800-tallet, og blev siden mere udbredt. Fotografen har ikke en aftale med de involverede, men udnytter sin ret til at fotografere i det offentlige rum til en bestemt historie eller for at skildre en bestemt følelse. Som kritikken af fotografierne i bogen 'Lys og skygge' viser, var street-photography fra 1930'erne og 1940'ernes Dan-

mark stadig anset af mange for at være kontroversielt og provokerende. Helmer Lund Hansen udførte denne disciplin til perfektion, og den dokumentaristiske stil går igen i mange af hans senere fotoserier fra 1950'erne, hvor han arbejdede for bl.a. Billedbladet. Han kunne indfange unikke øjeblikke med folk på gaderne og bevæge sig rundt mellem personer og fange intime øjeblikke med sit kamera. Han fanger sine personer helt tæt på, hvilket skaber en særlig nærhed og intimitet. Han er den 'usynlige' fotograf, der indfanger hverdagens øjeblikke uden folk opdager det. Hans dokumentariske fotos fra tidligere i karrieren har sandsynligvis givet ham den særlige sans for detaljerne, og det karakteristiske blik for motiverne. Da han fotograferede 1950'ernes dans og musik på de københavnske jazzklubber formåede han stadig, selvom optagelserne er indendørs og publikum givetvis vidste, at han var tilstede, at skabe en særlig ligefrem og naturlig stemning på fotografierne. Han fangede fotos af folk der er fordybet i hinanden –

enten i kærlighed og samtale og kys – og derfor ikke opdager ham.

Teoretisk baggrund

Vi har til udarbejdelsen af denne artikel og for at sætte Helmer Lund Hansens billeder ind i en teoretisk ramme især benyttet os af Roland Barthes værk 'Det lyse Kammer' fra 1979. Barthes analyserer fotografiet ud fra et fænomenologisk grundlag, og forsøger at lave en billedlæsning ud fra en semiologisk opfattelse af det fotografiske billede som et system af kodede tegn. Ud fra Barthes billedlæsning, kan fotografier ses som agenter i en kommunikationsproces (2), hvor fotografiets natur og essens undersøges. Med bogen viser Barthes, hvordan disse usynlige elementer spiller ind på vores forståelse af fotografiets synlige elementer. Set med Barthes øjne er pressefotos således en helt anderledes kategori end street-photography. Dette har vi forsøgt at forholde os til, mens vi har digitaliseret, analyseret og lavet research til de enkelte Helmer Lund Hansen fotos. Kan de karakteriseres som enten pressefotos eller street-photography? Ofte er de begge dele, men det er svært at gennemskue, hvor iscenesatte eller dokumentaristiske de enkelte fotos har været. Barthes fokuserer som sagt meget på forholdet mellem tekst og billede, men da vi ofte ikke har vidst, hvilken tekst, der eventuelt har ledsaget billederne, har vi måtte stille os selv spørgsmålet: kommer billedets kraft og effekt fra den viden vi har om billedet, eller kan det tale for sig selv? Vores undersøgelser og søgen efter mere information om Helmer Lund Hansens fotos fra 1950'erne har derfor været en vigtig del af processen, da formålet med digitaliseringsprojektet har været, at fotografierne skal formidles og indgå i en konkret udstillingskontekst.

Research og formidling

Vi har haft meget lidt information til rådighed om de enkelte filmruller, der udover en titel og et registreringsnummer, ikke har indeholdt oplysninger om motiverne eller personerne. I enkelte tilfælde har vi fundet ud af, at billederne har været brugt i forbindelse med artikler i Billedbladet eller Politiken, men i andre tilfælde har vi intet vidst om den kontekst, de blev brugt i. Alle de udvalgte negativer er efterfølgende blevet registreret i en database, med de oplysninger, der har været tilgængelige. Set ud fra Barthes fænomenologiske tilgang til fotografierne kommer billederne i Helmer Lund Hansens samling som sagt ofte til at tale for sig selv. Derfor kan de tolkninger og erfaringer besku-

eren lægger i de enkelte fotos variere bredt, hvilket vi i denne sammenhæng på sin vis også synes gør dem fascinerende og inkluderende. Udstillingen om ungdomsliv og dans i 1950'erne, som de bliver en del af, er netop tænkt som en sanselig udstilling, der skal engagere den enkelte museumsgæst. Måske får billederne minder frem hos de ældre gæster, og måske vækker de en form for genkendelse hos teenagerne. Uanset hvilken tolkning den enkelte giver billederne håber vi, at motiverne vil fange betragteren, og få dem til at leve sig ind i ungdomsmiljøet i København i 1950'erne.

Magiske fotografier

Udover kameraformatet og fotografens arbejdsmåde har kameraets teknik betydning for det færdige fotografi. Uanset hvor eller hvornår du ser et billede, skal du forholde dig til det - i kortere eller længere tid. Fotografier kræver og får opmærksomhed. Mange fotografer betegner lukketiden som kameraets sjæl, da det naturligt er forbundet med fotografens ønske om at fange det helt rigtige øjeblik. En lang lukketid kan skabe en forestilling af bevægelse, ligesom en bevægelsesuskarphed og ukonkrete elementer kan give beskueren forskellige muligheder for relationer. Vi har observeret, at Helmer Lund Hansen på flere af negativrullerne har eksperimenteret med tele-objektiver, lang lukketid og farvebilleder. HLH benyttede en lang lukketid i hans eksperimenter med at fange dansebevægelser – eks. 'fotohikke', hulahopringe, balletdansere, der springer etc. På samme måde havde han et godt øje for sportsudøveres bevægelser, lige fra fodboldspillere til gymnastikpiger og svømmere. En kort lukketid kan derimod fastfryse situationer, som det menneskelige øje ikke ser. Og her kan man tale om magi ved fotografiets kunst. Det er den realistiske gengivelse af vores virkelighed og følelser, skåret ind til en brøkdel af et sekund. Vi stopper tiden og gemmer den – det er helt unikt for fotografiet. Yderligere kan et fotografi fange situationer og bevægelser, som det menneskelige øje ikke kan nå at opfatte.

Lysets virkemidler

At fotografere betyder, som bekendt, at male med lys. Det er lyset, der skaber fotografier, og derfor er det at kunne se lys en vigtig evne hos en fotograf. Ligesom det er nødvendigt for fotografen at kunne genskabe det sete lys eller skabe en stemning ved hjælp af kunstigt lys i et fotografi. HLH er meget optaget af lyset i sine fotografier fra

1950'erne. Vi har på hans negativruller fra jazzstederne i byen eller dansehaller set, hvordan han har leget med forskellige lyssætninger.

Ved mange af hans dansebilleder kommer lyset fra neden – og skaber et mere vildt udtryk end, hvis han havde brugt en blitz eller direkte ovenlys. Når han fanger de unge på klubberne kommer ovenlyset ofte fra en lidt skæv vinkel fra siden. Her giver lange skygger fra møbler og fra de unge en fornemmelse af dybde i billedet. Skyggernes form bliver på denne måde en medspiller med helheden. Skygger kan også være fortællende, skabe mønstre og være med til at omdanne det flade fotografi til en mere tre dimensional oplevelse.

De fotografier vi har gennemgået har alle været sort/hvide negativer, som vi har scannet og derfor kun har i en digital udgave. De fotografier der bliver udvalgt til efteråret udstilling på museet bliver selvfølgelig fremkaldt. Men vi har primært nærstuderet hans negativer på lysbord og efter scanning set dem på en computerskærm. Her har det været meget vigtigt at se forskellene på lys/skygge og på kontrasten i fotografiet. Kontrasten påvirker fotografiets indhold, og udfordringen er at styre kontrasten. Den må ikke blive så stor, at væsentlige detaljer bliver svære for beskueren at se. Og kontrasten må ikke blive for lille, så fotografiet bliver gråt og ligegyldigt. Vi har som hovedregel ikke redigeret i Helmer Lund Hansens fotografier, men af og til har vi i Photoshop øget eller formindsket kontrasten for at få det optimale ud af fotografiet. Enkelte negativer har også taget skade af opbevaringen, så for at kunne anvende fotografiet har det været en nødvendighed at billedbehandle dem. Det har også været med det formål at optimere fotografiets densitet – med andre ord, om det er et lyst eller mørkt fotografi. Mørke fotografier virker tunge og dystre, og det er svært at afkode elementerne, mens lyse fotografier virker rare og imødekomende. Et sort/hvidt fotografi med en høj kontrast

(stor forskel mellem sort og hvidt) vil typisk give bedre mulighed for at fremhæve fotografiets forskellige elementer, da det menneskelige blik tiltrækkes af kontraster. Et sort/hvidt fotografi med lav kontrast (meget gråt) virker fladt og alle elementerne får samme værdi. Et tydeligt eksempel på Helmer Lund Hansens brug af kontraster er Jitterbug parret fra 1950'erne. Her bliver danseparrets tøj en vigtig medspiller, da pigens små hvide sokker og mandens hvide skjorte fanger betragterens blik og med den mørke baggrund og den skæve lyssætning er med til at gøre fotografiet spændende, livligt og give mere rummelighed.

Fotomanipulation

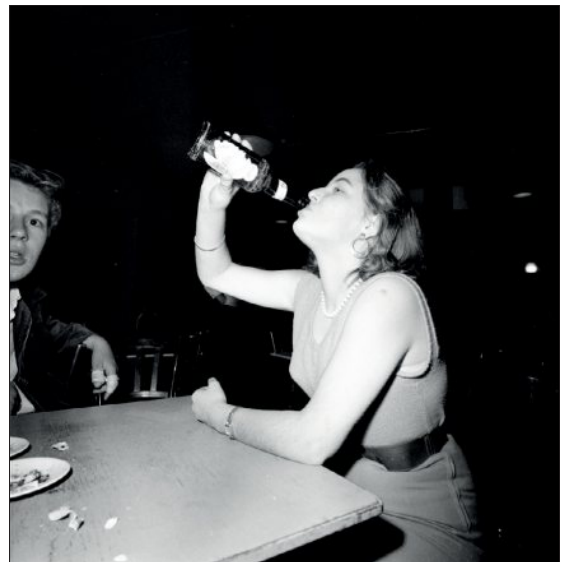
Da vi har gennemgået og digitaliseret et stort antal af Helmer Lund Hansens negativer over en længere periode, har vi opdaget flere negativer, hvor han enten har tegnet eller ridset i glaspladen for at få en særlig effekt i fotografiet. Han har også af og til klippet i negativet. Hvor det analoge fotos manipulationsmuligheder er begrænsede af de fysiske afbøjninger og refleksioner af lys og af kemiske processer i filmen og fremkaldervæskerne, er det kun matematikkens abstrakte formler der sætter begrænsningerne for manipulationen af det digitale foto i dag. Således kan man gennem matematiske operationer bearbejde billedfladen så den kommer til at ligne et akvarel-maleri eller en mosaik af glas.

Man kan finde billedets kanter og forvrænge billedets farver til det ukendelige. Mange af de manipulationsformer som godt nok var mulige analogt, er nu både blevet meget mere tilgængelige og langt mere præcise i det digitale fotos tidsalder. Manipulationerne kan være så flot lavet, at øjet ikke kan

afsløre dem som forfalskninger ved at se på kanter og overgange, som man ofte kunne med analoge fotos. Vil man afsløre den digitale manipulation, må man altså bruge sin fornuft og viden. Vi opdagede, at et af Helmer Lund Hansens fotografier fra ungdomstiderne i byen med en ung pige, der drikker øl, var blevet manipuleret. Her var indsat en meget forbavset pige i baggrunden, da billedet blev brugt i en artikelsammenhæng i Billedbladet om den farlige ungdom. Om Helmer Lund Hansen har godkendt denne manipulation af hans foto, eller om han ikke kendte til det før, det var offentliggjort, ved vi ikke. Men den forbavsede pige var ikke på original negativet – det ved vi med sikkerhed.

Det er vanskeligt at bedømme, hvor grænsen gik for fotomanipulation i 1950'erne, og om det generelt er noget, der ofte blev anvendt i forbindelse med Helmer Lund Hansens fotoserier. Vi ved dog, at en del af hans billeder var mere eller mindre opstillede. Da vi har meget få oplysninger om, hvilken sammenhæng de forskellige billeder er blevet brugt i, er det svært at sige med sikkerhed, men kompositionen og opstillingen af mange af Helmer Lund Hansens billeder indikerer, at det er reklamefotos eller modeller, der er blevet opstillet i forskellige positurer, måske taget specifikt til en artikel med et bestemt emne.

Det er derfor svært at afgøre med stor sikkerhed, hvilke af Helmer Lund Hansens billeder, der er taget spontant og dermed kan betegnes som dokumentaristiske/street-photography, og hvilke der er opstillede og taget med et bestemt formål eller en bestemt artikel for øje.

Bevægelse i Helmer Lund Hansens fotografier

Helmers kameraøje fangede energien i dansens fart - og hans fotografier er aldrig kedelige, flade eller statiske i deres udtryk. Han havde en særlig evne til at tage billederne på en moderne og rå måde - skæve vinkler og beskæringer og close-ups. Der er altid noget fængende ved hans dansefotografier, og han fanger de hurtige og dynamiske bevægelser, for eksempel i Lindy Hop, hvor det dansende par flyver oppe i luften. Hans dansefotografier udstråler intensitet, nærvær, spil mellem lys og skygge, og er altid fanget i et splitsekund, med maksimalt udtryk og virkning for beskueren bagefter. Det er denne kombination af teknik og forståelse for fotografiets kvaliteter, der gør, at Helmer Lund Hansens billeder stadig virker på os i dag.

Dette projekt har været en opdagelsesrejse, hvor vi ikke kun har opdaget nye spændende motiver, når negativerne er blevet scannet, det har også været en omfattende researchopgave, hvor vi undervejs har fundet flere informationer om billederne, og den kontekst de blev taget i. Det har samtidig været et projekt, hvor vi i mange tilfælde ikke har haft eller kunnet finde ret mange oplysninger om det enkelte billede, og der er derfor stadig mange ubesvarede spørgsmål og mange 'gemte' historier, der ikke er kommet frem i lyset, nu hvor vi står over for afslutningen af projektet. Det er heldigt, at Helmer Lund Hansens fotografier i så høj grad taler for sig selv, og har et så stærkt visuelt udtryk, at det også er en særlig oplevelse at se dem som netop det de er - fotografier.

Barthes skriver, at døden er indskrevet i begge ender af den fotografiske kommunikation, dvs. som en symbolsk størrelse; at-blive-gjort-til-objekt, eller at-blive-standset-i-den-levende-tid (3). Fotografiet er en form for standsning af tid. Barthes ser således fotografiet som et spøgelse, der kan kaste flygtige og fortidige episoder tilbage på os. Rune Gade skriver i denne sammenhæng, at: *'fotografiet optræder balsameret i sin egen standsede nutid'*. Når vi ser på Helmer Lund Hansens fotografier af ungdommen i 1950'erne, gør han gennem kameraets og egne evner den fraværende tid nærværende, samtidig med at afstanden fastholdes. Når vi betragter historiske fotografier som Helmer Lund Hansens, bliver det muligt at studere det allerede døde som levende i fotografiets standsede tid. Helmer Lund Hansen var en fotograf, der bevidst eller ubevidst kunne fastfryse det unikke øjeblik, for eksempel i en jitterbug eller i stemningen på gaden i

1950'erne, så det stadig virker levende og nærværende på os i dag. Hans billeder giver et unikt visuelt indblik i de unges liv på natklubber, værtshuse, i gademiljøet og andre steder, da han fungerer som den skjulte fotograf i 1950'erne - og på den måde viser det egentlige eller upudsede liv. ●

Litteratur:

Roland Barthes: *Det lyse Kammer* (1979). Barthes var fransk litteraturteoretiker, filosof og semiolog og arbejdede med en tredelt billedanalyse. 1. Gade, Rune: 'sta-Ser', s.34. 2. Barthes, s.24. 3. Gade, s.44. Fotografierne stammer fra H.L.H. negativ Samling på Københavns Museum.

Om forfatterne:

Martha Haarløv er cand. mag i Historie og Design. Martha Haarløv har i de senere år været digitaliseringskoordinator for billedarkivets samling på Københavns Museum.

Nina Hviid Jørgensen er cand. mag i Etnologi og Museologi. Nina Hviid Jørgensen har været projektmedarbejder i billedarkivet på Københavns Museum.

Fra januar 2012 har digitaliseringen af fotograf Helmer Lund Hansens negativer fra 1950'erne været et særligt projekt i billedarkivet.

**Støt Danmarks Fotomuseum
- bliv medlem af
Venneforeningen på
www.fotomuseum.dk**

DANMARKSFOTOMUSEUM

Museumsgade 28 · Herning · www.fotomuseum.dk

BILLEDGRUPPEN

Gerhard Ryding

Mødedato: 7. februar, 7. marts kl: 19:30
Østerbrohuset Århusgade 103, København Ø.

Torsdag 7. februar

Vi indleder med at præsenterer hvorledes vi samler, opbevarer, registrerer og evt. formidler vores billedsamlinger?

Man bedes medtage gode eksempler og fortælle, i debatform hvorledes andre kan få gode og nyttige tips.

Køb, salg og bytte er mødets motto

Foto ingen fremtid uden fortid

Torsdag 7. marts

Efter den velkendte 'runde' vil Inger Teglund fortælle om hvorledes man kan identificere, og tidsbestemme skolebilleder gennem elevernes påklædning, frisure m.m. op gennem 1900 tallet.

Eksempler er velkomne til bedømmelse og udsagn.

Ingers flotte udstilling af afdøde Lilian Bodnia's efterladte skolebilleder. Udstillingen var arrangeret i samarbejde med Dansk Skolemuseum, som desværre er nedlagt.

Mødereferat

Torsdag 4. oktober

Lennart Weber fortalte om sit arbejde med at beskrive fotografen Carl Rathsach's liv og levned som fotograf i Hillerød.

Dette medfødte hans interesse for Kgl. Hoffotograf Peter Elfelt, som er udlært hos den kendte hillerød-fotograf.

Det store arbejde med at finde og beskrive nyt materiale blev ved hjælp af lysbilleder anskueliggjort.

Lennart Weber er efter skrevne stund begyndt at indsamle og bearbejde den mængde af dokumenter Peter Elfelt efterlod sig. Medlemmer som måtte have ukendt materiale er velkommen til at kontakte Lennart Weber eller redaktionen. •

Arbejderbevægelsens bibliotek og arkiv flyttet til Taastrup

63.000 flyttekasser og 10.00 paller med bl.a. det store billedarkiv er nu på plads. Adresse: Hørsvinget i Taastrup. Åben mandag til fredag 9-16. •

Nye medlemmer

Thorkil Brodersen
Jomsborgvej 23A
2900 Hellerup.
Velkommen!

Nekrolog

Poul Rugaard Porse (1919-2012) er død 93 år gammel. Porse brugte det meste af sit liv på at gennemlæse samtlige danske provinsaviser for at registrere danske fotografer i perioden frem til år 1920. Den store indsats kan vi glæde os over i afdøde mag.art Bjørn Ochsner's 2 bind værk om registrering af visitkortfotografer.

Porse var altid den hjælpsom og uvurderlige oplysningskilde. Hans enestående hukommelse var legendarisk. Vi er mange som vil savne hans præcise og velovervejede kommentarer i fothistorisk sammenhæng. FB.

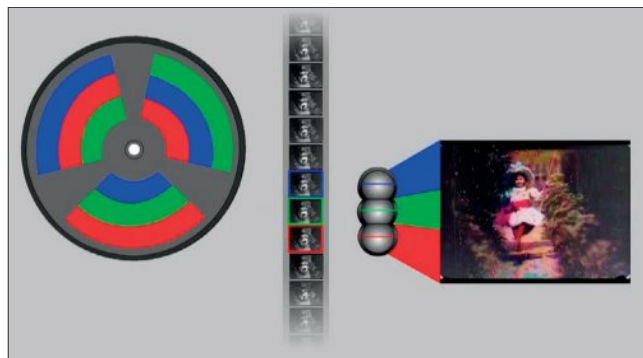
Verdens første levende farvebilleder

For nylig opdagede man en hidtil glemt sensation i arkiverne hos
The Bradford National Media Museum i Storbritannien

Peter Haagen

et billede af gangen, og RGB sekvensen altså skifter billede for billede, er projektor-filtret tredelt med skiftende farvesekvens.

I en blikdåse i museets arkiver har der siden 1902 ligget en filmrulle i et usædvanligt format. Det viste sig at være optagelser udført af Edward Raymond Turner fra London, der patenterede sin farveproces den 22. marts 1899.

En kompliceret proces, som havde det problem, at trefarvebillederne, der var optaget med en lille tidsforskydning, men under gengivelsen vist samlet, forårsagede, især ved billeder i bevægelse, nogen uskarphed og misfarvede randeffekter.

Processen baseret på tre-farve princippet med optagelse på sort/hvid film gennem en roterende filter-skive RØD/GRØN/BLÅ på tre efter hinanden følgende billeder.

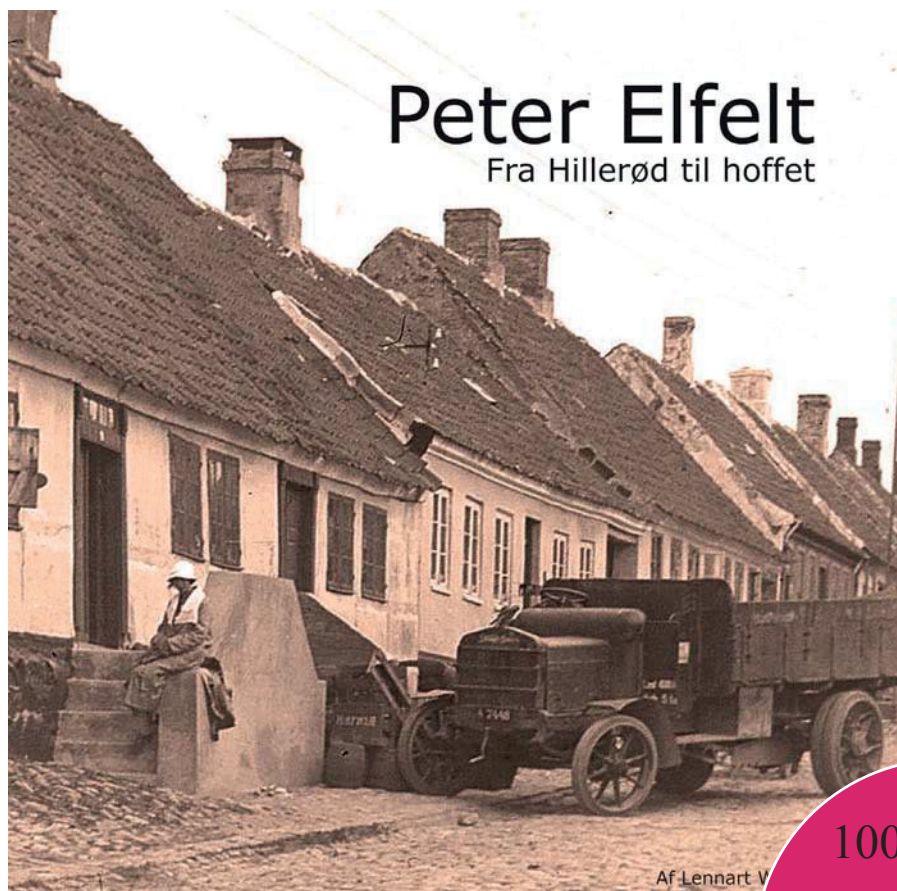
Gengivelsen skulle foregå på en særlig projektor med tre objektiver gennem et roterende filter. Når de tre billeder i hver sin hovedfarve vises overlappet på samme lærred, opleves et billede i naturliggende farver. Da fremføringen i projektoren sker

Edward Raymond Turner dør allerede i 1903. Dette sammen med filmens usædvanlige format ca. 38mm (1,5 tomme), og den komplicerede proces er sikkert grunden til, at opfindelsen gik i glemmebogen, men som altså nu giver et interessant indblik i kinematografiens historie. ●

Ref: <http://www.bbc.co.uk/news/uk-england-19423951> & <http://www.nationalmediamuseum.org.uk/PlanAVisit/Exhibitions/LeeAndTurner.aspx>

Ny spændende lokalhistorisk bog

Årets julegaveide

Bogen fortæller historien om den fattige arbejderdreng fra Bakkegade i Hillerød, der allerede som 12-årig satte sig store mål, og som endte med at blive kongefaniliens foretrukne fotograf. Bogen fortæller om hans barndom i Hillerød, uddannelse og hans forhold til Hillerød.

100 sider

199,95

SÆRTILBUD

Medlemmer af DFS kan købe bogen for 150 kr. + forsendelse ved direkte henvendelse til Lennart Weber - husk at oplyse, at du er DFS-medlem

For yderligere kontakt

Lennart Weber

Fuglefængervej 8

3400 Hillerød

Tlf. 48269854

weber.lennart@gmail.com

BOG & UDSILLINGSOMTALE

Flemming Berendt

VIGGO RIVAD

On the Road

9. september— 20. januar 2013

Nivaagaard
Malerisamling
Gl. Strandvej 2, 2990 Nivå
Tirs-Fre. 12-18
Onsd. 12-20
Lørd/Sønd. 11-17

Det Nationale Fotomuseum og Museet for Fotokunst fremviste hermed deres store samling af den 90-årige fotograf Viggo Rivad. Det var helt 'befriende' at opleve en ophængning udelukkende af sort/hvide fotografier skabt af en mester i sit beskedne mørkekammer.

Lyslevende fremtræder billederne med al den kraft, som ligger i barytpapir med højt sølvindhold og den rette kemi. Man oplever billede for billede, og hver gang forbløffes man over Rivad's medfødte evne til at gribe beskueren i en blanding af forbavselse og beundring, der gøre os triste eller muntre. Viggo Rivads sociale vinkel er ikke ny, men tænk over at mange af disse billeder griber os i tanken på ca. 1/5 del af den danske befolkning kan genkende sin hverdag.

Viggo Rivad er en social fotograf, der viser livets skyggesider men heldigvis er han også en munter og positiv fotograf, hvor der ikke er langt til smilet og glæden over livet, hvor spartansk det end må føles.

Det er især kendetegnende for rejsebilleder optaget i Mexiko, Spanien og Portugal. Lad turen gå til Nivå og nyd de mange billeder. Det var for mig en særlig stor glæde at opleve denne ophængning af Viggo Rivad's s/h billeder i motivgrupper.

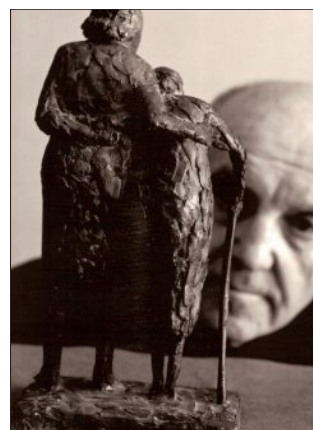

Foto: Carlo Pedersen

Det er til stor glæde for alle at Viggo Rivad's enestående livsværk er anbragt på Det Nationale Fotomuseum på Det kgl Bibliotek og dermed gjort tilgængelig for almenheden. ●

Det Nationale Fotomuseum

EDWARD STEICHEN

12 oktober — 9. februar 2013

Søren Kierkegaards Plads 1,
København K.

Det er med stor glæde og interesse at opleve Edward Steichen's (1879-1973) enestående fotografier fra fotografiets barndom. Man fornemmer straks at malerkunsten stod som forbillede.

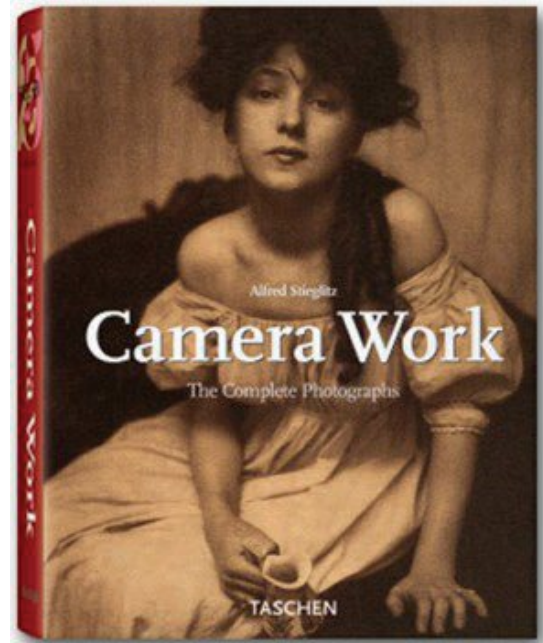
Som 21-årig ankom den vordende billedkunstner og fotograf til Paris for at blive inspireret af datidens store internationale malere, og ikke mindst amerikaneren Alfred Stieglitz (1864-1946), som var vicepræsident for Camera Club i New York.

Mrs. Lilac Buds, Photogravure

Det blev fotografiets fremstormende succes, der greb den unge kunstners altovervejende interesse. I august 1902 vendte han tilbage til New York, hvor hans første atelier åbnede på 291 Fift Avenue som portrætfotograf med Stieglitz som mentor.

I løbet af 1903 skabte Alfred Stieglitz det legendariske tidsskrift Camera Work (1903-1917).

Camera Work blev det sted hvor Steichen's banebrydende eksperimenter blev præsenteret og gjorde ham verdensberømt.

Camera Work indeholder en stribe af tidens mest berømte filmstjerner: Greta Garbo, Marlene Dietrich og Gloria Svansson.

Preuss Museum i Horten har et komplet sæt af tidsskriftet som i dag er en mindre formue værd.

Steichen's første udstilling åbnede den 25. november 1905 med 11 af hans mest berømte fotografier bl.a. The Flattiron (strygehjernet) og det store portræt af J.P. Morgan.

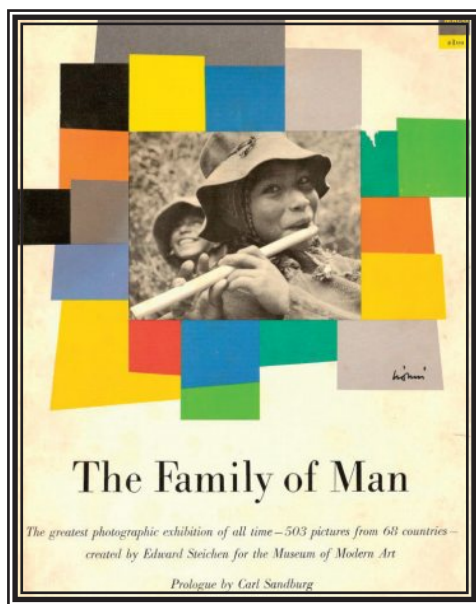
I de kommende år eksperimenterede den kreative fotograf med bl.a. brødrene Lumière Autochrome farveglasplader (1907).

Under Den anden Verdenskrig, var han direktør for Naval Aviation Fotografisk Unit. Han producerede en dokumentarfilm The Fighting Lady og vandt en Oscar i 1945 for bedste dokumentarfilm

Edward Steichen var kurator for Museum of Modern Arts fra 1947-1962.

Den permanente udstilling af The Family of Man kan ses i byen Clervaux, Luxembourg

1. udgaven fra 1955

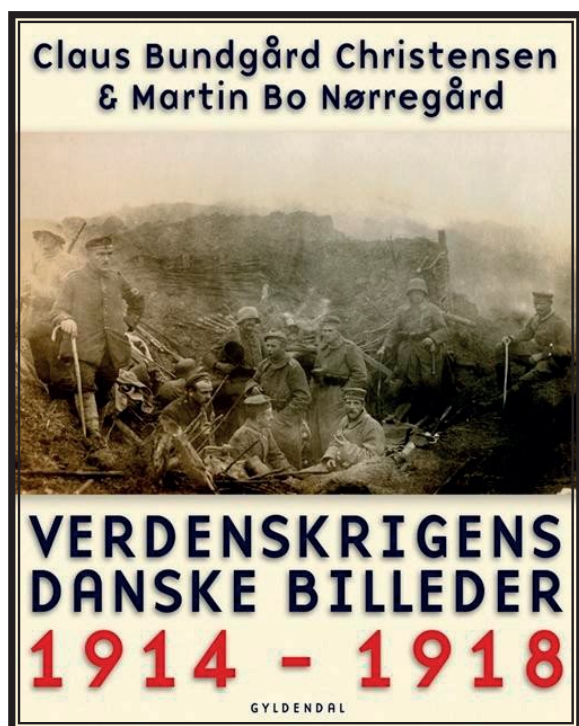
I begyndelsen 1950'erne begyndte Edward Steichen for Museum of Modern Art at sammenstille en udstilling omfattende et portræt af menneskeheden: The Family of Man. Sammen med medarbejderen Wayne Miller udvalgte 10.000 billeder af to millioner fremsendte til bedømmelse. Fotograferne var både amatører og professionelle. 37 forskellige temaer var udvalgt. Det endte med 503 optagelser af 273 fotografer fra 68 lande, som indgik i udstillingen, som åbnede 24. januar 1955. Kataloget blev solgt i fire millioner eksemplarer verden over. Udstillingen hed på dansk *Vi mennesker* og blev vist på Charlottenborg i 1958.

*Migrant Mother fotograferet af Dorothea Lange i 1936.
Et symbolsk billede på depressionen i Amerika i 1930'erne*

I sin lange pensionisttilværelse blev hans ofte besøgt af vordende fotografer, som ville dygtiggøre sig og få inspiration af den gamle fotografmester.

Edward Steichen døde på sin landejendom Umpawang ved West Redding. I dag er der offentlig adgang til hans hjem og det nærliggende Topstone Park i Amerika. ●

Verdenskrigens danske billeder
1914-1918.
Claus Bundgård Christensen
& Marti Bo Nørregård.
Format: 25x28. 284 sider s/h.
Kr. 399,95,- indbundet.
ISBN 978-87-02-10751-7
Gyldendal

De to historikere har skabt en ret usædvanlig bog.. De mange krigsbilleder befinder sig i danske arkiver samt hos private hvis pårørende deltog i Den Første Verdenskrig. Det må have været et tidskrævende arbejde at finde frem til de mange efterkommere.

De gengivne billeder har aldrig været publiceret før. Mange af billederne fra den frygteligelige skyttegravskrig er optaget af de deltagende soldater. Vi får et unikt indblik i hverdagslivet, og i mange tilfælde får man samtidig et indblik i de ubeskrivelige lidelser, frontsoldaterne måtte opleve.

De to kyndige historikere har med stor indlevelsesevne kommenteret billederne.

Som billedsamler er denne bog et skoleeksempel på, hvad ihærdig søgning og bearbejdning kan føre til. •

BUS FRA BAGDAD

Bus fra Bagdad
Henrik Saxgren
Format: 29,5x33,5 farver.
119 sider.
Kr. 399,95,- indbundet
ISBN 978-87-02-13671-5

Bogen består af 43 beretninger om 46 buschauffører, der alle har foretaget en meget lang rejse fra bl.a. Chile, Kenya og Indien for at få et bedre liv. De fleste er rejst fra krig eller fattigdom, og mange har gældsat sig for at komme til Danmark.

Alle som én har mødt stor modgang med deres rejse, og for de fleste er buskørekortet og at uniformen blevet det næsten ultimative symbol på deres rejse hat været det hele værd, fortæller Henrik Saxgren i bogens forord og fortsætter:

Kun de færreste kender disse nye danskere, og endnu færre ved, hvordan de bor, og hvordan de kom hertil. Min bog forsøger at råde bod på dette og skrive disse nye danskere ind i samtidshistorien.

Henrik Saxgren's følsomme og medlevende evne til at gengive de mange skæbner, gør bogen til meget mere end en smuk billedbog, om hvorledes disse nydanskere på forunderlig vis forsøger at sammenblande deres egen kultur med vores. •

'DIT & DAT'

Foreningsmeddelelser, anvisnings- og orienteringsnyt

Billedet er fra Højbro Plads 21, 2. sal (hjørnejendommen mod Højbro), hvor Moritz og Dorthea Melchior havde deres bolig. Moritz familien hørte til H.C. Andersens venner, og de tog sig meget af ham under hans sidste leveår. Skærmen som ses til højre, er lavet af H.C. Andersen, og de otte panelsider er dekoreret med motiver forestillende barndommen, teatret, Danmark, Sverige-Norge, Tyskland, Frankrig, England og Orienten. H.C.A. testamenterede skærmen til familien Melchior, der skænkede den til H.C. Andersen Museet i Odense i 1930.

Billedet *Fra et romersk osteri* fra 1866 på endevæggen blev malet af Carl Bloch, som også var en ven af familien. Billedet findes nu på Statens Museum for Kunst. Både H.C.A. og Carl Bloch var hyppige gæster på familien Melchiors sommerbolig *Rolighed* på Østerbro, hvor Moritz Melchiors bror I.B. Melchior flittigt demonstrerede sine evner som amatørfotograf med et vådpladekamera og bl.a. tog mange portrætter og stereoskopbilleder af H.C. Andersen.

En af Moritz og Dorthea Melchiors døtre, Louise Melchior boede til sin død i lejligheden på Højbro Plads. Hun lærte at fotografere af I.B. Melchior. Fra ca. 1904 findes der flere billeder i det store format taget af Louise Melchior, så billedet fra hjørnestuen er med stor sikkerhed taget af hende og ikke, som tidligere anført, af I.B. Melchior, som døde i 1893.

Peter Randløv

Mødereferater:

Torsdag 20. september

Det var som sædvanlig en flot præsentation af stereoskopiske billeder af H.C. Andersen vi så godt kender, men her blev ledsaget af Peter Randløv's kyndige beskrivelser af små som store optagelser. Det var som at være i stue med HCA. Det store fremmøde gjorde at en del ikke fik optimalt udbytte af 3D effekten.

Desværre var akustikken for ringe på grund af den automatiske ventilation. I øvrigt vil bestyrelsen igangsætte et indkøb af en mikrofon og højttaler. Endnu en gang tak for det store arbejde med at præsentere en så spændende aften. En stor bunke 'skrot' afsluttede aftenen. ●

Jørgen Moos fortalte kyndigt om sin Canonsam-

Mødereferat Lørdag 6. oktober Leif Johansen

På de fleste punkter var forløbet 'samme procedure som sidste gang'. Officielt åbnedes loppemarkedet kl. 10, men allerede fra klokken 9 var standene ved at være klar, og de første handler på vej. Mødets nye punkt var enkeltmedlemmers mikroudstillinger. Klokken 11.30 startede vi en rundgang, der omfattede: En projektorforvisning af gamle billeder. Et bord fuld af nye farvebilleder. En udstilling af gamle plade- og rullefilmkameraer og billeder optaget med samme. Det japanske 35mm SLR Kowa et contaflexlignende kamera.

Efter frokosten fortalte Jørgen Moos som at samle på Canon og især om Canons leicainspirerede modeller. Der var samtidig lejlighed til at se talrige eksempler på de omtalte kameraer. Det var et spændende foredrag. Stort klap fra tilhørerne. Mødet afsluttedes med anvisningssalget. Udbudet var pænt, og efter en træg start kom der gang i salget. Det skal dog bemærkes, at nogle lots gik tilbage, typisk lots med en ret høj startlimit. Et kamera med høj limt fik intet bud frem, medens et lignende kamera uden startlimit opnåede et højere slutbud end det førstes limit.

Hammerslag: i alt kr.14.110,00 Tak for fremmøde!.

Torsdag 18. oktober

Ihagee kamerawerk 1912-2012 blev behørigt fejret ved en spændende gennemgang af firmaet's op- og nedgangsture gennem tiderne. Klaus Eckard-Riess præsenterede en usædvanlig gennemgribende historie ikke mindst på grund af hans personlige oplevelser og kendskab til mange af nøglepersonerne.

Tak til KER for en god beretning

Vil man genopfriske sin viden Ihagee kamerawerk's

Så er det Objektiv nr.136 side 30. Et stort 'skrotsalg' stod klar og alt blev udsolgt. ●

Anvisningssalgslisten til lørdag, d. 06.10.12 i Middelfart

Anvisningssalgseffekterne sælges som beset, og Dansk Fotohistorisk Selskab påtager sig intet ansvar for eventuelle fejl og mangler og den anførte tilstandsbetegnelse. Køber og sælger erklærer hver 12,5% til D.F.S. Der afregnes kontant på stedet med såvel køber som sælger. Kredit gives kun til medlemmer, der ikke er til stede ved anvisningssalget. Ved kommissionskøb vil effekterne blive sendt pr. postoprakning. Den, der afgiver bud for tredjemand hæfter for budet. Medlemmer kan indsende bud pr. telefon, e-mail eller brev til anvisningssalgslister: Leif Germann Jensen, Stationsvej 22, 2640 Hødehusene
tlf. 33 21 43 67 - e-mail: leif.gj@webse.dk
Kommissionsbud modtages senest 2 døgn før anvisningssalget.

Nr.	Beskrivelse	Stand	Limit	H.slag
1	Bilora Bella, (4,5 x 6, blå-grå, 127 film), m. BT			10
2	Voigtlander VITO CL, m. Color-Skopar 2,8/50 og BT			10
3	Voigtlander VITO BL, m. Color-Skopar 3,5/50, brugsanv. og BT			30
4	Mefag Handy Box (6 x 6) (Made in Sweden, ca. 1950)			100
5	Praktica B100 electronic, m. MC Pentacon 2,4/50			50
6	Ernemann Film K (6 x 9 box)			50
7	Kodak Vest Pocket Autographic, m. Rapid Rectilinear, griffel og taske			130
8	Ihagee foldekamera (6 x 9), m. Triplex Anastigmat 6,8/10,5			90
9	Bing børne-Laterna magica med tilhørende billeder			400
10	Ernemann Bob 00 (6 x 9), m. Detektiv Aplanat 6,8/10,5 og org. emball			170
11	Stereopticon 707 (simpelt papstereoskop)			40
12	2 stk. tidlige glas-stereobilleder, ca. 8 x 17cm. (bymotiver)			100
13	2 stk. tidlige glas-stereobilleder, ca. 8 x 17cm. (natur)			120
14	6 stk. stereobilleder (diverse håndværkere)			70
15	9 stk. stereo tissue-cards "med prikkede lys" (Versailles, Tuilleries)			90
16	2 stk. stereo tissue-cards (diableries)	B		140
17	Stereobetrager (Wendell Holmes - type)	B		300
18	6 stk. stereo tissue-cards "med prikkede lys" (Rom, Paris)			90
19	27 stk. stereobilleder (Ravenna, Firenze, Milano)			40
20	2 stk. tyske stereobilleder ("Krieg 14-15")			100
21	Kine Exakta IIa præget front, m. Tessar 2,8/50 alu			170
22	Super Ikonta m. Tessar 3,5/75, Synchro-Compur, koblet afstandsmåler		300	400
23	Retina Ili m. Xenar 2,8/50, Synchro-Compur		150	150
24	Voigtlander Vitomatic IIb, Color-Skopar 2,8/50			130
25	Mamiya Press 6x9 grå, m. Mamiya-Sekor F.C. 6,3/65, 65 mm søger og rullefilm-magasin		400	850
26	Rodekasse			140
27	20 stk. div. numre af Leica Fotografie			60
28	Exakta II (# 669047) m. Meritar 2,9/50		200	200
29	10 stk. diverse fotohistoriske blade			200
30	Edixa Revueflex LTL uden objektiv			100
31	CINE KODAK MODEL B, f.3,5 lens (16mm fra ca. 1928), m. org. lædertaske		300	300
32	Ernemann Heag 00 (9x12), m. Doppel-Objektiv 11/14cm.			50
33	Zeiss Ikon Icarette (6 x 9), m. Novar-Anastigmat 6,3/10,5 og Derval			50
34	Ica rejsestativ (lyst træ)			260
35	FOCA** (defekt)	C		160
36	Yashica-C (TLR), m. Yashicor 3,5/80 og BT			260
37	Gammel fransk teaterkikkert i etui			110
38	Rollei 35T (Singapore), m. Tessar 3,5/40 og etui			380
39	Zeiss Ikon Ikonflex I, m. Tessar 3,5/7,5 og BT			150
40	Voigtlander (6,5 x 11), m. Anastigmat Skopar 4,5/11,4 og Compur			150
41	Kodak No. 2 Beau Brownie (sort) (mangler rem)			90
42	Zeiss Ikon Simplex (112/7), m. Frontar 9/14			120
43	Zeiss Ikon Ikonta (52/12), m. Novar-Anastigmat 3,5/10,5			150
44	Houghton Box Ensign 2-1/4 (6 x 6 fra 1930)			80
45	Feininger: "Fotoskole" og "Der Schlüssel zur Fotografie von heute"			30
46	2 stk. forskellige Agfa Box			20
47	"Amateurfotografen", 1912 - 1919, indbundet i 6 bind.			110
48	Polaroid Model 95 (- første Polaroid)	B		160
49	Contax 139 QUARTZ, m. Planar 1,7/50 i org. emballage	B		340
50	Pentax Espio 115M, m. 38-115 zoom			+
51	Pentax MV, m. SMC Pentax-M 2/50			100
52	Zeiss Ikon: "Photographie und Forschung 1937-38"			60
53	Rudolf Skopek: "Photographie im Wandel der Zeiten" (fotohistorie)			60
54	John Hedgecoe: "Fotografie für Könnner"			30
55	Polaroid Land Camera Model J66, m. lædertaske			50
56	MURER'S EXPRESS X NEWNESS (magasinkamera)			150
57	Ica Corrida 155, m. Extra-Rapid-Aplanat Helios 8/13			90
58	4 stk. stereobilleder, (Elfelt badepiger m.m., nr. 1951-1975-6189-4726)			400
59	5 stk. stereobilleder, (diverse Elfelt)			100
60	3 stk. stereobilleder, (fotograf Chr. Christensen, Amagervej 31)			110
61	Stereobetrager (Wendell Holmes - type), (mangler billedholder)			50
62	Rolleiflex T1 (gråt læder), m. Tessar 3,5/75			800
63	Rejsekamera (tailboard-type, 13 x 18cm.) i læderdastaske			400
64	Univex AF (defekt lukker)			110
65	Voigtlander Bessa II, m. Color-Skopar 3,5/105 og BT			1500
66	2 stk. boxkameraer: Eaglet / Gevabox	B		20
67	2 stk. boxkameraer: Box Tengor (756) 6x9 / Plavic 6x9	B		90
68	Stereoscope (Verascope-format)			700
69	Ernemann (4 x 6,5), tidligt foldekam. m. Doppel-Objektiv Serie A, + BT			200
70	Flexora TLR, m. Prontor-S, Ennar 3,5/7,5 og BT			100
71	Duplex 120 Stereo, m. Iperang 6,3/25 objektiv		1400	+
72	Contessa Stereo, m. Tessar 6,3/55 objektiv		1100	1000
73	Linex Stereo (Lionel, 16mm)		500	450
74	Stereo Kodak 35 (brun), m. Anaston 3,3/35 objektiv		650	+
75	Stereobetrager til stereo- og postkort		600	+
76	Berning Robot camera (m. højt optræk), m. Zenar 2,8/36		800	+
77	Voigtlander Vitessa T, m. Color Skopar 2,8/50		1100	+
78	Agfa Flexilette (to-øjet), m. 2,8/45		600	+
79	Yashica Rapid (halv-format), m. 2,8/28		450	+
80	Super Ikonta, m. Novar 3,5/10,5		1200	+
81	Benefice-lot			40

**Det årlige Samlermarknad i Olofström var velbesøgt.
Hermed nogle billeder der viser god stemning og hyggeligt samvær!**

Der var hyggelig stemning og god omsætning

Den 9. september var der invasion af danske samlere

*Ukendt danskbygget fremkaldertank 1945-1947
Evt. oplysninger: E-Mail n-h.ottosson@oktvc.se*

FOTOGRAFICA 25-ÅRS JUBILÆUM
Tillykke til Svend Erik og medarbejdere

Byens ældste forretning med Old Timer kameraer havde reception på dagen den 2. november hvor husets venner mødte talrigt op!

Foto: NRJ.

EKSKURSION TIL FOTOHISTORISK MUSEUM I AGERSKOV

Lørdag den 2. marts 2013

Fra klokken 11:00 til ca. 13:30 vil vi nyde Alex's fotohistoriske samling. Derefter vil der være mulighed for at spise frokost på den kendte Agerskov Kro. Hvis vi er få som tilmelder sig, kan frokosten finde sted hos Alex.

Der erlægges kr. 20,- til vedligeholdelse af samlingen.

**Tilmelding senest tirsdag den
26. februar.**

Jeg vil gerne vide, om du er selvkørende og eventuelt kan tage nogle med undervejs.

Tilmelding kan også ske via hjemmesiden under møder.

Leif Johansen

H.C. Andersensvej 7, 6100 Haderslev

E-Mail: leif@dagnyleif-johansen.dk

Tlf.: 7452 6038.

Fotohistorisk Museum

Alex Steinbach

Tværgade 4,

6534 Agerskov

Sønderjylland

<http://www.fotohistoriskmuseum.dk>

Tlf.: 4078 8503

At se dobbelt.....

er ikke så let.....

men dog vi når det hele.....

Indgangen til Fotohistorisk Museum

når øjet ej for hvile!

Anvisningssalgsslisten til lørdag, d. 01.12.12 i København

Anvisningssalgseffekterne sælges som beset, og Dansk Fotohistorisk Selskab påtager sig intet ansvar for eventuelle fejl og mangler og den anførte tilstandsbetegnelse. Køber og sælger erlægger hver 12,5% til D.F.S. Der afregnes kontant på stedet med såvel køber som sælger. Kredit gives kun til medlemmer, der ikke er til stede ved anvisningssalget. Ved kommissionskøb vil effekterne blive sendt pr. postopkrævning. Den, der afgiver bud for trediemand hæfter for budet. Medlemmer kan indsende bud pr. telefon, e-mail eller brev til anvisningssalgslederen: **Leif Germann Jensen, Stationsvej 22, 2640 Hedehusene**

tlf. 33 21 43 67 - e-mail: leif.gj@webspeed.dk

Kommissionsbud modtages senest 2 døgn før anvisningssalget.

Nr.	Beskrivelse	Stand	Limit	H.slag
1	7 stk. ferrotypier (visit og mini)			
2	8 stk. visit-Royale billeder			
3	8 stk. visitkortbilleder			
4	3 stk. Tissue/stereoskopbilleder			
5	3 stk. visitkort, damer			
6	Dexter passepartout-skærer			
7	Diverse: Hasselblad-, Leica-, og Ihagee-dele			
8	Nikon FG-20, m. Nikkor 3,3-4,5/35-70			
9	Nikon F Photomic FTN, m. Nikkor 1,8/85 og Nikkor 2,0/35		800	
10	Nikon Speedlight SB-50 DX			
11	Minolta Dynax 505si. Minolta AF 3.5-5.6/28-80 og Minolta AF 4.5-5.6/70-210.Sigma fototaske			
12	Zeiss Ikon Super Ikonta 4½x6, m. Tessar 3,5 og BT			
13	Zeiss Ikon Contessa LK, m. Tessar 2,8 og BT			
14	Hawkeye Ace Kodak (127 box camera med taske)			
15	Zeiss Ikon Box Tengor (127-film, 3x4cm.)			
16	Zeiss Ikon Nettar 6x6, m. Novar 4,5 og BT			
17	Agfa Cadet (127 box camera)			
18	Zeiss Ikon Contina 35mm med lysmåler og Novar 3,5			
19	Zeiss Ikon Contaflex 35mm, m. Tessar 2,8			
20	Minox 35 AL 4,0 med flash FC 35 st			
21	Ferraniacolor askebæger (keramik 20 cm Ø)			
22	Minolta SRT 303 (kun hus uden optik)			
23	Kodak Mini Instamatic S 40			
24	FED CTPEO (Russisk stereokamera), m. 2,8/38, brugsanv. m.m.		1100	
25	Betragter til stereo- og postkort, bordmodel, sort lak		1100	
26	White Stereo Realist kamera m. taske		900	
27	Sputnic stereokamera (bakelit), m. Industar T22 4,5/75		1100	
28	Canon Dial 35, m. SE-2,8/28			
29	Glanz 7x35 kombineret kikkert og teleforsats			
30	Blair Weno stereokamera, m. Bausch & Lomb objektiv		1500	
31	Linhof 9x12 pressekamera, m. Jena Tessar 4,5/15cm		1500	
32	Contessa Nettel pladekamera, m. Jena Tessar 3,5/12cm		800	
33	Zeiss Ikon Ideal-225 (9x12), m. Jena Tessar 4,5/15cm.		450	
34	8 stk. tidlige engelske stereobilleder			
35	3 stk. engelske stereobilleder: Alexandra, Edward, m.m., 1863			
36	7 stk. stereobilleder: Soldater, udland, ca. 1850-70			
37	2 stk. stereobilleder (fotograf: Francis Frith)			
38	5 stk. håndkolorerede stereobilleder (fra midten af 1800-tallet)			
39	1 stk. stereobillede: "Dead Game", London Stereoscopic, ca. 1856			
40	19 stk. diverse stereobilleder, (Europa)			
41	Osterloh: "Angewandte Leica-Technik" samt 3 stk. Leitz kataloger			
42	3 stk. Leitz kataloger			
43	10 numre af "Classic Camera"		200	
44	Robot Vollautomat Star II, m. Xenon 1,9/40 + 75mm+135mm+fjernbetj. m.m.		1000	
45	1 stk Bolex SM 8 super 8 magnet tone/stum 18/24 gengiver			
46	1 stk Bolex 18-5 88 gengiver			
47	Nikon Coolpix 5400 digital, m. 18-135/3,5-5,6 AF-S Nikkor, i samletaske med BAV			
48	Olympus OM-2N, m. Winder, OM Zoom 35-70 og 75-150, flash T20 og samletaske			

Anvisningssalgsslisten til lørdag, d. 01.12.12 i københavn

Anvisningssalgseffekterne sælges som beset, og Dansk Fotohistorisk Selskab påtager sig intet ansvar for eventuelle fejl og mangler og den anførte tilstandsbetegnelse. Køber og sælger erlægger hver 12,5% til D.F.S. Der afregnes kontant på stedet med såvel køber som sælger. Kredit gives kun til medlemmer, der ikke er til stede ved anvisningssalget. Ved kommissionskøb vil effekterne blive sendt pr. postopkrævning. Den, der afgiver bud for trediemand hæfter for budet. Medlemmer kan indsende bud pr. telefon eller skriftligt til anvisningssalgslederen: **Leif Germann Jensen, Stationsvej 22, 2640 Hedehusene**

tlf. 33 21 43 67 - e-mail: leif.gj@webspeed.dk
Kommissionsbud modtages senest 2 døgn før anvisningssalget.

Nr.	Beskrivelse	Stand	Limit	H.slag
49	Konica Autoreflex TC, m. Hexanon 28/3,5, 40/1,8, 135/3,5 + tele conv.			
50	Contax II, m. Carl Zeiss Sonnar 1:2 f=5cm.			
51	Stereo Kodak 35 (brun), m. Anaston 3,3/35 objektiver		650	
52	Stereobetrakter til stereo- og postkort		600	
53	Voigtländer Vitessa T, m. Color Skopar 2,8/50		1100	
54	Agfa Flexilette (to-øjet), m. 2,8/45		600	
55	Yashica Rapid (halv-format), m. 2,8/28		450	
56	Super Ikonta, m. Novar 3,5/10,5		1200	
57	Duplex 120 Stereo, m. Iperang 6,3/25 objektiver		1100	
58	Pathé Mondial B (filmkamera fra 1932)			
59	AGFA Movex 16-12B filmkamera			
60	Slidt gammelt album med kabinet- og visitkortbilleder			
61	Voigtländer Vito BL, m. Color-skopar 2,8/50			
62	Zeiss Ikon Nettar 515, m. Novar-Anastigmat 4,5/7,5			
63	No. 2-C Kodak Junior. + No. 2-A Folding Autographic Brownie			
64	3 stk. forskellige Kodak Vest pocket Autographic m. grifler			
65	Ica Sirene 135, m. Extra-Rapid-Aplanat 8/13cm og Ica taske			
66	Stereo-Graphoskop			
67	Rolleiflex 2,8F, m. Planar 2,8/80 samt div. filtre, brugsanv. m.m.			
68	Gammel projektor til 9x9cm. dias, med el-belysning og metalkuffert			
69	Abring: "Von Daguerre bis Heute" (I)			
70	Abring: "Von Daguerre bis Heute" (II)			
71	Abring: "Von Daguerre bis Heute" (III)			
72	Baby Box Brownie (malet hvid)			
73	Darrah: "The world og Stereographs"			
74	Mathews: " Early Photographs and early Photographers"			
75	Fotokopi af fortegnelse over Elfelt-stereobilleder			
76	Camfield and Wills: "History of Photography"			
77	"The Science Museum Photography Collection"			
78	Holmes: "An Age of Cameras"			
79	Macdonald: "Victorian Eyewitness"			
80	Sidwall og Wigh: "Bäckströms Bilder"			
81	3 hefter: "The First Negatives" samt to Christie's kataloger			
82	"BlueBook" (fra 1981)			
83	Taft: "Photography and the American Scene"			
84	Cine Kodak model BB junior 16 mm.+ Keystone Capri de luxe 8 mm.			
85	Aktiebrev 250 kr Kinografen i Odense 1912, nr.48			
86	Aktiebrev 250 kr. Kinografen i Odense 1915, nr.214 + "Da Århus var Hollywood"			
87	Dr. Paul Wolff: "Mina erfarenheter i färg" 1945 (Leica med agfacolor film)			
88	Pentax MX (sort), m. Takumar 2,0/50			
89	Pentax SP2 Spotmatic (sort), m. 2,0/55 (42mm gevind)			
90	Nikon EM, m. Sigma Zoom 35-70			
91	Nikon AF F401x + Nikon SB23 + converter m.m. i samletaske			
92	Canon T 70, m. RMC Tokina Zoom 70-210			
93	Canon TX, m. Canon FL 3,5/35			
94	Praktica MTL 3, m. Pentacon 1,8/50			
95	NEOFOT (dansk bakelitkamera)			
96	Beauty Lightomatic RF, m. Biokor 1,9/45			

MØDERÆKKEN

17/1 - 26/1 (Middelfart) - 21/2 - 21/3

Østerbrohuset - Århusgade 103, København Ø.

Lørdag 1. december

JULEMØDE KL: 12:00

JULEANVISNINGSSALG

(INTET LOPPEMARKED)

Torsdag 17. januar

Jørgen Moos fortæller om sin perlerække af Canonmodeller og baggrunden for det succesrige japanske kameras sejrsgang på det internationale fotomarked. Det bugnende 'skrotbord' ryddes inden vi går hjem!

Jyllandsmøde

Lørdag 26. januar

Østergades Forsamlingshus.

Østergade 35, Middelfart

9:30 Lokalet åbnes

10:00 Loppemarkedet begynder og eventuelle miniudstillinger opstilles.

11:30 Rundtur med præsentation af miniudstillingerne.

Ca. 12:00 Frokostpause. Frokost kan købes til rimelig pris.

13:00 Foredrag af Niels Resdahl-Jensen: Zeiss Ikon storhed og fald med Contarex.

14:15 Skrotsalget begynder uden salær, ryd op i skabe og skuffer.

16:00 Afslutning og oprydning.

**STOREBÆLT INGEN HINDRING!
Velkommen.**

Torsdag 21. februar

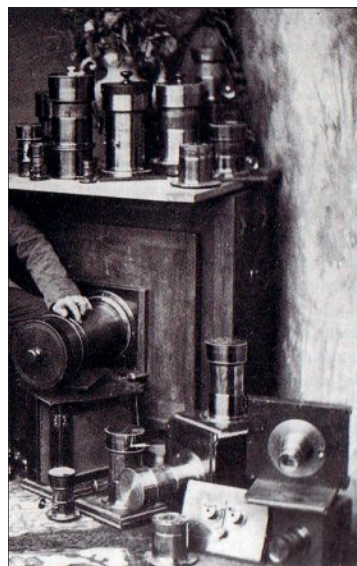
Afslutningen af 100-års jubilæet for Ihagee fejres af DFS med visning af filmen Ihagee *Storhed og Fald* produceret i 1996.

DVD-filmen er et enestående vidnesbyrd hvorledes et fabriksimperium sygner hen skildret af aktørerne selv. Der afsluttes med 'skrot'.

Torsdag 21. marts

Skyggebilleder, fra H.C. Andersen til Hermann Krone er temaet for Klaus-Eckard Riess beretning om en avanceret og banebrydende kollodiumfotograf.

Hermann Krone var blandt de første til drage ud i naturen og fastholde dets skønhed. Smukke album og billeder blev hurtigt en god handelsvare til turister og et hjemligt billedhungrende publikum.

'Skrotsalget' afslutter aftenens møde.

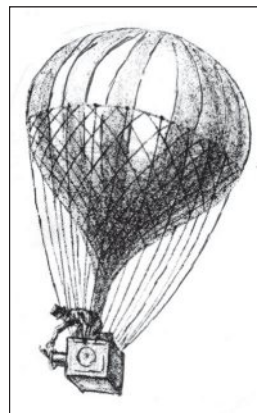
Goecker

Professionel imaging
Hejrevej 37
2400 København NV
www.goecker.dk

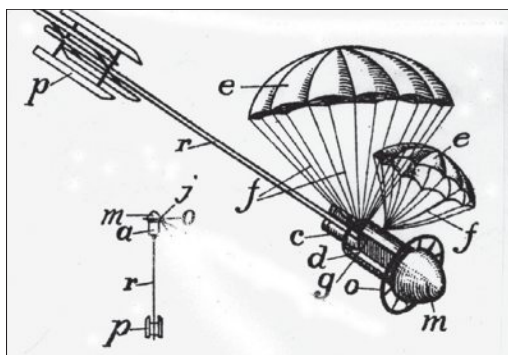
NJAL FOTO

Njalsgade 22. Tlf.: 3254-5590
www.njalfoto.dk

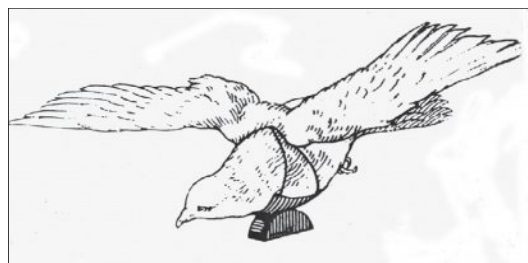
NIVÅ FOTO

Nivå Center 88
2990 Nivå
Tlf.: 4914-1804

NORTHERN LIGHT GALLERY

Køb & salg: Fotografier 1839-2010
Salg af: Opbevaringsmaterialer og fotobøger. Åkandevej 5, 2700 Brønshøj.
www.nlg.dk Adaneman@nlg.dk
Tlf.: 3860-5942

Fotohistorisk Museum

40 78 85 03

Tværgade 4, 6534 Agerskov

www.fotohistoriskmuseum.dk

BESTYRELSE & REDAKTION

Formand:

Svenn Hugo
Orebyvej 27,
4990 Sakskøbing.
Tlf: 5470-5595
Vildmanden@email.dk

Næstformand & anvisningssalgsleder:

Leif Germann Jensen
Stationsvej 22,
2640 Hedehusene.
Tlf: 3321-4367 (mellem kl. 10-11)
Leif.gj@webspeed.dk

Redaktør:

Flemming Berendt
Krogholmgårdsvej 29,
2950 Vedbæk.
Tlf: 4589-2496
dfs@post.tele.dk
www.objektiv.dk

Kasserer:

John C. Mikkelsen
Kystvejen 42,
5466 Asperup
Tlf: 6448-1021
jcm.mik@gmail.com
Giro konto nr. 150 6447
SWIFT-BIC: DABADKKK
IBAN: DK35 300000015064 47

Bestyrelsesmedlem:

Svend Erik Jeppesen
Skovvej 17,
2950 Vedbæk.
Tlf: 6150 2124
sej8270@yahoo.dk

Webmaster & møder vest for Storebælt

Leif Johansen
H.C. Andersensvej 7,
6100 Haderslev.
Tlf.: 7452-6038
leif@dagnyleif-johansen.dk

Økonomi & adresseændring samt udsendelse af Objektiv

Kontingent: Danmark kr. 350,- Norden og øvrige
Europa kr. 375,-
jcm.mik@gmail.com
Tlf.. 6448-1021

Medlemsperiode: 1. januar til 31. december.

Girokort fremsendes i december.

Indmeldelse pr. 1/10-31/12 kr. 85,-

Objektiv udsendes i april/september og december/
temanummer.

Anvisningssalgsbetingelser:

Tilmelding af fotografika pr. post eller E-post senest
1. marts, 1. august og 1. november.

Henvendelse: Leif Germann Jensen, Stationsvej 22,
2640 Hedehusene

Tlf.: 3321 4367 (mellem 10-11).

Medlemmer kan fremsende BUD pr. tlf. brev eller E-
post Leif.gj@webspeed.dk

Medlemskab af DFS er obligatorisk for deltagelse i
anvisningssalg. Sælger og køber betaler hver 12,5%
i salær til DFS.

Møder i København & Middelfart

I København: Den 3. torsdag i månederne september-marts kl: 19:30
Østerbrohuset Århusgade 103. 2100 København Ø. Tlf.: 3538-1294.

I Middelfart : Østergades Forsamlingshus. Østergade 33.
5500 Middelfart

Møder: Møder i april, oktober og januar.

Anvisningssalg afholdes ved generalforsamlingen i Middelfart i april,
samt vest for Storebælt i september/oktober.

Desuden i København i december.

Loppemarkeder afholdes i januar/februar samt april og oktober.

DFS hjemmeside:

www.objektiv.dk

Indholdsfortegnelse for Objektiv indtil nr.115: www.objektiv.dk/

objektiv/objall.htm

Database over alle artikler i Objektiv:

www.objektiv.dk/objektiv/startbase.php

Æresmedlemmer:

Flemming Berendt

John Philipp

Følgende har bidraget med materiale og andet:

Danmarks Fotomuseum, Københavns Museum, W. Umstætter,
Nina Hviid Jørgensen & Martha Haarlov, Fotohistorisk Museum
og F. Berendt (arkiv)..

Objektiv udsendes kun til medlemmer af DFS og forhandles ikke kom-
mercielt.

Redaktionen gør opmærksom på at skribenter til artikler IKKE er an-
svarlige for fejlfortolkninger og oplysninger der hidrører fra dokumen-
ter, artikler eller bøger. Indsendt materiale er underlagt bladets layout.

Alle rettigheder forbeholdes. Mekanisk, fotografisk eller anden gengivel-
se af skriftet, samt dele deraf, er KUN tilladt efter skriftlig tilladelse fra
Dansk Fotohistorisk Selskab. No part of this publication may be repro-
duced in any form without permission in writing from DFS.
Copyright 2012. ISBN 0107-6329.

Tryk: Strandbygaard Grafik A/S.
Trykkerivej 2. 6900 Skjern.

Glædelig jul

Godt nytår!

PHOTOGRAFICA

SKINDERGADE 41 · 1159 KØBENHAVN K · TEL. 33 14 12 15 · WWW.PHOTOGRAFICA.COM

